

Tutu t̄aa racha'nu Paulu kuenda ndian ch̄inuni tu'un Jesuu iyo ñuu Roma

*Paulu, t̄aa ra tutu i'ya kuenda ndian ch̄inuni
tu'un Jesuu ña iyo ñuu Roma*

¹ Yu'u Paulu, ra kùu iin musu jà'a tiñu nuu Jesucristu, t̄ai ma tutu i'ya kuenda ndo, ti Ndioo k̄achin ra yu'u ta j̄akuiso ra tiñu ña na kui iin tatun ra, ikan na katitu'in ma tu'un va'a Ndioo nuu ma ñivi.

² Ndioo ch̄a'a ra ma tu'un i'ya ma tatiempu ña iyo nuu ma tutu í ra ña t̄aa ma ndra k̄'an chi'in tu'un yu'u ra ña na katitu'un yo yi nuu ma ñivi. ³ Ma tu'un i'ya k̄'an yi kuenda ma ra Se'e ra Jesucristu, ti juu ra kùu iin ra v̄achi tata ma Rey David ma ñuñivi i'ya. ⁴ Ta juuni cha'a' ma Jesucristu, j̄ana'a kachin ma Tati Í Ndioo ña juu Jesucristu kùu ra Se'e Ndioo ti chi'in ndatu ma Tati Í Ndioo j̄anataku ndiko Ndioo ra tañu ma ndian ndí. ⁵ Ta ndyu'u cha'a' ña tiñu'u ndi sivi Jesucristu cha n̄i' ndi ma ñamani nuu Ndioo ña kùu ndi tatun ra. Ta takan iyo yi ña katitu'un ndi ma tu'un cha'a' ra nuu ndisaa ñivi, jin ndian ȳöve judíu iyo ñuñivi i'ya kùu na, ikan na koo kua'a' ga ma ndian ch̄inuni ma tu'un ra, ta j̄achi'in na yi ndia. ⁶ Ta tañu ndiakan juuni iyo ndyo'o ndian kùu ñivi iyo ñuu Roma, ndian indukuni ch̄inuni tu'un ra ndia, ti

Ndoo k̄achin ra ndo kuenda ña k̄uu ndo ñivi Jesucristu.

⁷ Ti ya'a k̄uuni Racha'nu Ndoo nde'e ra ndisaa ndyo'o ndian òyo ñuu Roma, ta k̄achin ra ndo ña na kuu ndo ñivi íí kuenda ra. Ta ma Ndoo ra k̄uu Tatá yo chí'in ra chito'o yo Jesucristu, na ku'va ra ma ñamani ra nuu ndo, ta na koo vii anima ndo chí'in ra ndia.

Paulu k̄uuni ra kunde'e ra ndian chinuni tu'un Jesuu òyo ñuu Roma

⁸ Ma ña nunuu k̄uunì ka'in, k̄uu yi ña chí'in sivi Jesucristu chà'i iin ta'vindioo nuu ra cha'a' ma ta'ii'iin ndo, vati ndanu nikuuni ma ñuñivi i'ya cha nàtu'un ta'an na, ti ndyo'o chinuni ndo ma tu'un Jesuu. ⁹ Ndoo, ra jà'i tiñu nuu chí'in ndisaa animai, ta juuni ra k̄àtitu'in tu'un va'a cha'a' se'e ra nuu ma ñivi, ti rakan k̄uu ma ra chà'a kuenda ña nani kivi k̄uu yi ña nàka'in cha'a' ndo ora k̄à'in chí'in Ndoo.

¹⁰ Ta nani kivi juuni chikain nuu ra ña na nuna ra ma iti', ikan na kuu ku'in kunde'i ndo ma ñuu Roma nuu òyo ndo tuva takan k̄uuni ra.

¹¹ Vati ya'a k̄uunì kunde'i ndo ti k̄uunì tindei ndo, ikan na chinuni va'a ga ndo, koto jãña ndo ma iti' Jesuu. ¹² Vati ndyo'o, ta yu'u k̄uu jandomani ta'an yo yo, ti indukuni chinuni ndo kua chinunì ndia.

¹³ Ndyo'o yani, k̄uunì ña na koto ndo ti kua'a' cha'a' chàninì ku'in kunde'i ndo, ikan na kuu kundaki'in ndian chaa ña chani kicha'a chinuni tu'un Jesuu, ma takua cha jã'i chí'in ma ndian òyo tiá ñuu. Va nda vitin takã'an kuu ku'in, ti òyo kua'a' ña chàsi iti' kuà'in. ¹⁴ Ìyo yi

ña katitu'in nuu nda ndian nikuuni ìyo ñuñivi i'ya, taku ndian kà'an takua kà'in, taku iin ndian kà'an inga tu'un. Ta juuni ìyo yi ña katitu'in nuu ndian ya'a ìyo chinituni takua kùu iin ndian jàkua'a, a ndian töve ndia. ¹⁵ Ta yakan va nduva'a kuii kùnū ku'in kukatitu'in ma tu'un va'a Ndioo ña kà'an cha'a' Jesuu nuu ndyo'o ñivi ìyo ñuu Roma.

Tu chìnunio tu'un cha'a' Jesucristu ni kakú yo nuu kuati

¹⁶ Tükuii kukanui kàtitu'in ma tu'un va'a Ndioo, ti ndatu ra kùu yi, kuenda ña na jakakú yi ma ndian chìnuni ña kà'an ra. Ta ji'na kēta ma tu'un va'a Ndioo nuu ma ndian judú, ta ikan jan chītakuati yi nuu ma ñivi yūvi judú ña ìyo tiá ñuu. ¹⁷ Ta ma tu'un va'a i'ya, jàna'a yi naja kua kuu yo ndian ndaa jà'a Ndioo cha'a' ña chìnunio tu'un ra, nda vitin ta iti' nuu ndia. Vati nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: “Ma ndian kùu ndian ndaa ìyo kuenda Ndioo, ndiakan kùu ma ndian chìnuni va'a ma tu'un ra.” ¹⁸ Vati cha chito yo ña iti' andivi, jàkoyo Ndioo ma tundo'o chata ma ndian tüvi jà'a ma ña va'a ta tüvi jàka'nu na ra ndia, ti Ndioo ya'a kayuni ra nde'e ra na. Vati ndiakan, tüvi chà'a na ña koto inga ñivi ma tu'un ndicha ña kà'an Ndioo, ti mamaa ña kini kùu ma ña jà'a na. ¹⁹ Ta ndisaa ma ña chā'a Ndioo ña na kuu koto yo, ndiakan cha chito kachin na yi, ti Ndioo cha jàna'a kachin ra yi nuu na ndia. ²⁰ Ta vaji ndicha ña tüvi ndichin ndè'o ma Racha'nu Ndioo, va cha nàkoto kachin yo naja kua kàa

ra cha'a' ma tiñu va'a jà'a ra. Ta cha'a' ma ña jà'a ra, nda ora tūvi ma ñuñivi cha ch̀to yo ña ndicha ña Ndioo k̀u ra, ta endee ìyo ndatu ra ndisaa tiempu. Ta cha'a' yakan k̀u yi, ña na k̀u ka'an na ña t̀ve nàkoto na ra, ti tu kà'an na takan janda'viña'a na juuni maa na, ti cha nàkoto na ma ña va'a jà'a ra. ²¹ Ta vaji cha nàkoto na ma Ndioo, va tūvi nī jàka'nu na ra takua ìyo yi ña ja'a na chi'in ra niku. Ta ni tūvi nī cha'a na ta'vindioo nuu ra ndia. Java maaa ña kini ña tūvi nda kuenda ch̀nini na chi'in ma chinituni na, ta cha'a' yakan k̀u yi ña ma chinituni na, ndākuu ndava yi ña jàkanuu yi, ta k̀ndoo yi nuu naa. ²² Ta vaji k̀ti na ña ndian ch̀to k̀u na kà'an na, va t̀ve ndicha ti jàndaku ndava na ma anima na, ²³ vati tūva jàka'nu na ma ra k̀u Ndioo ndicha, ra nduva'a kuii ka'nu ta t̀ve ni naa, ti vitin java jàka'nu na na'na ma ña kàa takua kàa ñivi ña ni kuvi. Ta juuni jàka'nu na, nda na'na ma saa, chi'in na'na kiti k̀ñu'u chi'in tichi ma nuu ñu'u', ta inga tuku kiti ìyo kumi cha'a' ndia.

²⁴ Cha'a' yakan k̀u yi ña ndākoo ma Ndioo na, ña na ja'a maa na ma ña kini ch̀nini na chi'in anima na. Ta takan jà'a na nda kati jà'a na ma tukanuu na chi'in juuni ma kuñu na cha'a' ña k̀'vi na chi'in ta'an na. ²⁵ Vati ndicha ña tūva ch̀nuni na ma tu'un ndicha ña kà'an Ndioo, ti java ma tu'un vata k̀u ma ña ch̀nuni na, ta jà'a na yi. Ta juuni ya'a tiñu'u na yi, ta jàka'nu na ma ña jātuvi Ndioo, va ma Ndioo ndicha tūvi jàka'nu na ra, vaji ndicha ña maa ra k̀u ma ra ìyo yi ña jaka'nu na ndisaa

tiempu. Ta takan na kuu yi. Amén.

²⁶ Cha'a' yakan kùu yi ña, ndākoo ma Ndioo na ña na ja'a na ma ña kini takua kùuni maa na, vati nda ma ñivi ña'a tüva k'vi vi chi'in ii vi, ti chi'in taña'a vi k'vi vi. ²⁷ Ta indukuni takan kùu yi chi'in ma ndra'ii ndia, vati ndrakan jàña ndra ña k'vi ndra chi'in ma ñasi'i ndra, ta k'vi ndra chi'in juuni ta ra'ii ndra, ti nduva'a iyoni ndra jà'a ndra yi. Ta cha'a' yakan kùu yi ña juuni maa ndra jà'a ndra tukanuu nuu ndra chi'in ma kuñu ndra, ta ndicha ña cha kīcha'a nde'e ndra tundo'o takua iyoyi ña nde'e ndra cha'a' ma ña kini jà'a ndra.

²⁸ Ta tava töve nī kuuni na ki'in kuenda na Ndioo, yakan va juuni maa ra sōkonda'a ra na, ikan na ndokini ma chinituni na ta jà'a na ma ña tüvi va'a ña ndava kùuni maa na. ²⁹ Ma ñivi ikan nduva'a chàta'ani na ja'a na ma ña tüvi va'a. Vati iyoyi ñivi ña'a ña k'vi vi chi'in ra'ii yüvi ii vi, ta ndra'ii chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra. Ta juuni ña kùuni na ndatiñu inga ñivi, ta chàta'ani na jàtakue'e na, tixin na, ta chà'ni na. Ta juuni chàta'ani na kanita'an na, ta janda'viña'a na, ta kà'an ndaa na chata inga ñivi ndia. ³⁰ Ta juuni kà'an na tu'un vata chata ñivi, ta xaani na ndè'e na Ndioo ti tüvi jaka'nu na ra. Va taku juuni maa na va chàta'ani na jaka'nu na na, ta juuni chātu'un na inga ñivi, ta chàta'ani na nanduku na inga kuati ña kùu ja'a na, ta tüvi jàchi'in na tu'un kà'an tatá na chi'in ma'á na, ti ña kùuni maa na jà'a na. ³¹ Ta tükuii kùuni na koto na ña va'a, ta ora chà'a na tu'un nuu ñivi, töve jàchinu na yi. Ta tüvi

chàta'ani na jandomani na nì'iin ñivi. Ta ni tüvi kunda'vini na nde'e na ta'an na ndia. ³² Tandì'i ndiakan cha ch̀to na ña kà'an Ndioo ña ìyo yi ña kuvi na cha'a' ma kuati jà'a na. Ta vaji cha ch̀to na yi, va töve jaña na ña ja'a na ma kuati. Ta nduva'a kuì chisii na ora nde'e na ña jà'a inga na yi ndia.

2

Ndioo ni jande'e ra tundo'o nuu ma ñivi

¹ Yakan va nda ndyo'o nikuuni ña tìsokuati ndo inga ñivi, na kùu ka'an ndo ña ndian ndaa kùu ndo nuu Ndioo, ti nda maa ndo juuni jà'a ndo kuati takua jà'a na ndia. Yakan va ora tìsokuati ndo chata ñivi, juuni chata maa ndo tìsokuati ndo. ² Ch̀to yo ña ora tìsokuati Ndioo chata ma ñivi, ña ndicha ta ndaa kùu yi ora jànde'e ra tundo'o na cha'a' ña töve va'a jà'a na. ³ Ndyo'o, ndian tìsokuati ñivi ña juuni jà'a ndo ña kini takua jà'a na, ¿a ni kakú ndo nuu ma tundo'o ma kivi ña ni jande'e Ndioo tundo'o ma ñivi?, kùuni ndo. ¡Tüvi takan kùu yi!, vati ma kivi ikan, ni ka'an Ndioo nda iti' ni ku'un ndo. ⁴ Ndioo iin ra ya'a va'a kùu ra, ta juuni jàndeeni ra nde'e ra tandì'i ña töve va'a jà'a ndo. Vaji takan kùu yi va ña nàkanini ndo ña töve iin ña ka'nu kuenda Ndioo ña jà'a ndo ma kuati. Ndioo iin ra jàndeeni kùu ra cha'a' ndo ña ya'a kùuni ra ña na ndakoo ndo iti' töve va'a kuà'an ndo, ta chikoni'i ndo ku'un ndo iti' ra. ⁵ Va tava ya'a ndava xini ndo, yakan va na kùuni ndo jaña ndo ma kuati jà'a ndo,

ta chikoni'i ndo ta ku'un ndo iti' ra. ¿A tüvi chìto ndo ña cha'a' ma kuati jà'a ndo, juuni maa ndo jàndolocho ndo tundo'o chata ndo?, ti ndicha kùu ma ña ni ja'a Ndioo ora ni chaa kivi ña ni keta ra kuenda ña jàkutuni ra kuati ta'ii'iin ñivi. ⁶ Ta ma kivi ikan, ni ku'va ra ya'vi nuu ta'ii'iin yo cha'a' ma ña jà'a yo. ⁷ Kuenda ma ndian chàta'ani ja'a tiñu va'a takua kùu ña nànduku na koo va'a na endeeni chi'in Ndioo, ta nànduku na ña na tiñu'u ra na, ta juuni nànduku na ña na ja'a ra ña na töve kuvi na endeeni. Nuu ndiakan va Ndioo ni ku'va ra ma ya'vi na ña na koo ndito na endeeni chi'in ra, ti ndisaa tiempu kùndee na ja'a na ma ña va'a takua kùuni ra. ⁸ Va kuenda ma ndian jàka'nu juuni maa na, ta töve jàchi'in ma tu'un ndaa ña kà'an Ndioo, cha'a' ña jàchi'in na ma ña töve va'a. Ndiakan va Ndioo ni jande'e ra tundo'o na ti ya'a kàyuni ra nde'e ra nuu na. ⁹ Ta ndicha kuii ti ndisaa ndian jà'a ña tüvi va'a, ni nde'e na tundo'o, ta ji'na kuii ma ndian judíu kùu ma ndian ni nde'e yi, tajan ni nde'e ndio ndian yüvi judíu yi ndia. ¹⁰ Va kuenda ndian jà'a ña va'a, Ndioo ni ku'va ra iin nuu ya'a vii ña ni koo na chi'in ra endeeni, ta juuni ni tiñu'u ra na ndia. Va ji'na kuii chi'in ndian judíu ni jà'a ra takan, tajan ni ja'a ndio ra yi chi'in ndian yüvi judíu ndia.

¹¹ Vati kuenda Ndioo iin nuuni ndè'e ra ndisaa ma ñivi. ¹² Ta nda ndian ni kuuni ña jà'a kuati ni kuvi na endeeni, va töve ni koo na chi'in Ndioo. Va ma ndian töve chìto ma Ley Ndioo ña taa Moisés taji'na, ndiakan ni kuvi na

vaji töve chìto na ma Ley. Ta inga ndian jà'a kuati ta chìto na ma Ley Ndioo ikan, ndiakan ni kivi na takua kàti yi. Ti juuni ma Ley ikan kàti yi ña ìyo yi ña kivi na. ¹³ Yakan va ma nda ndian ni kuuni töve ìyo ndaa na kuenda Ndioo, cha'a' ña taso'oni na ma tutu Ley ra. Va ma ndian ndicha ña ni koo ndaa na kuenda ra, ndiakan kùu ma ndian tàs'o yi ta jàchi'in na ma kua kà'an yi ndia. ¹⁴ Ta ora ma ndian yüvi judíu jà'a na ma kua kà'an ma tutu Ley Ndioo, vaji tüvi nàkoto na ma ña kà'an yi, ti ma chinituni na jàna'a yi nuu na niyi kuu ma ña va'a ta ma ña töve va'a, yakan kùu ma ley Ndioo maa na ña jàchi'in na. ¹⁵ Ndiakan jàna'a na ña chi'in ma tiñu va'a jà'a na, cha ìyo ma Ley Ndioo tichi anima na. Vati ma chinituni na kùu yi ña kì'in yi ku'va na ta kà'an yi nuu na tu va'a chànini na a töve va'a ¹⁶ ma kivi ña Ndioo ni ndakan ra nuu Jesucristu ña na jakutunini ra ndisaa ña xe'e ìyo anima ndisaa ñivi. Takan ni kuu yi, kua kà'an ma tu'un va'a Ndioo ña kàtitu'in nuu ma ñivi.

Nuu kà'an Paulu cha'a' ndian judíu ta cha'a' ma tutu Ley Ndioo ña tãa Moisés

¹⁷ Ndyo'o ndian kà'an ña ndian judíu kùu ndo, ta ya'a jàtayi ndo ndo, ti uvanuu ndo kùmi ndo ma tutu Ley Ndioo, ta juuni ya'a jàtayi ndo ndo vati chànini ndo ña maani ndo kùu ndo kuenda Ndioo, ¹⁸ ta cha chìto ndo ma ña kùuni Ndioo ña ja'a ndo, vati jàna'a ma tutu Ndioo nuu ndo nda ña kùu ma ña va'a ga. ¹⁹ Ta chànini ndo ña juuni maa ndo kùu jana'a ndo iti' ku'un ma ndian kuaá, ta kùu ndo iin

ñu'ú Ndioo ña jàndondichin yi iti' ma ndian chàkunuu ma nuu naa. ²⁰ Ta juuni chànini ndo ña matru kùu ndo nuu ma ñivi töve ch̀to, ta kùu ndo ndian jàna'a iti' va'a Ndioo nuu ndiakwati. Ndisaa ña'a chànini ndo, ti ìyo ma tutu Ley Ndioo chi'in ndo, ta ch̀to ndo ndisaa ña ndicha ña kà'an yi. ²¹ Ndyo'o matru ña jàna'a nuu inga ñivi, ¿ta naja töve jàna'a ndo juuni nuu maa ndo? Ta tu kàtitu'un ndo nuu inga na ña na sü'u na, ¿a va'a jà'a ndo ña sù'u ndo?, kùuni ndo. ²² Ta tu kàtitu'un ndo nuu ma ndra'ii ña na kī'vi ndra chi'in ñivi ña'a yüvi ñasi'i ndra ta ñivi ña'a na kī'vi vi chi'in yüvi ii vi, ¿ta naja jà'a ndo yi, tuva takan? Ta tu kàti ndo ña xaani ndo ndè'e ndo ma yutun í ña jàka'nu ñivi ma tichi veñu'u yi, ¿ta naja su'u ndo ma ña va'a tichi yi?, tuva takan. ²³ Ta kàti ndo ña ya'a jàka'nu ndo ma tutu Ley Ndioo, va tüvi ndicha, ti jà'a ndo tukanuu ma Racha'nu Ndioo ta töve jàka'nu ndo ra cha'a' ña tüvi ndicha ña jàchi'in ndo ma ña kà'an ra nuu yi. ²⁴ Cha'a' ma ña'a kùu yi ña nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: “Ma ndian yüvi judíu kàti'ini na chata Ndioo cha'a' ma ña töve va'a ña jà'a ndo”, kàti yi.

²⁵ Tu ndicha va'a ña jàchi'in ndo ma ña kà'an ma Ley Ndioo tãa Moisés, ta ìyo ma tuni ndo jà'a ña cha tã'nda ñii nuu ika ndrakuati se'e ndo takua kàti ma Ley, ma tuni ikan kùu tindee yi ndo. Va tu tüvi jàchi'in ndo ma Ley Ndioo, töve ndakutiñu ma tuni ikan, ti ndè'e ra ndo takua ndè'e ra ñivi tüvi ìyo tuni. ²⁶ Ta tu ìyo ndra töve ìyo tuni ndra, ta ndrakan jàchi'in

ndra ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, ma Ndioo ni nde'e ra ndra takua kùu ma ndra ìyo tuni vaji tüvi ìyo yi ndra. ²⁷ Yakan va, ma ndra tüvi tuni ma kuñu, ta jàchi'in ndra ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, ndicha va'a ña ndrakan ni tisokuati ndra ndyo'o ndian töve jàchi'in ma Ley Ndioo, vaji ìyo yi chi'in ndo, ta ìyo tuni ndo ndia.

²⁸ Ndyo'o kà'an ndo ña cha'a' ña kùu ndo ndian jàchinu costumbre ndian judíu kuenda ña na nde'e na yi, ta cha'a' ña ìyo ma tuni kuñu ndo, ñivi Ndioo kùu ndo, kùuni ndo. ²⁹ Yöve takan kùu yi, ti ma ndian kùu ñivi Ndioo ndicha, ndiakan kùu ma ndian chìnuni chi'in ndisaa anima na ma ña kà'an Ndioo. Ta ndiakan chìnuni na ti sãma ma Tati Íí Ndioo ma anima na. Ta ma ña jàchinu yo ña kà'an ma tutu Ndioo, na kùu sama yi ma anima yo. Yakan va uvanuu ma ra ìyo yi ña ka'an ra ña ndian va'a kùu yo kùu ma Racha'nu Ndioo, ta yöve ma ñivi ìyo ñuñivi i'ya.

3

¹ ¿A ìyo iin ña va'a ga kuenda ma ñivi judíu kua ma inga ñivi?, kùuni ndo. Ta, ¿nda kuenda kùu ma tuni ña ìyo nuu ika ma kuñu ndra se'e na?, kùuni ndo. ² Ndicha ña ìyo kua'a' ña va'a ña kùuni Ndioo kuenda ma ndian judíu. Ma tiñu nunuu ña jākuiso ra na kùu yi ña na kumi na ma tu'un ra ña tãchi ra nuu na. ³ Yakan va, tu ìyo iin ndian judíu, ña tüvi jàchinu na ña kà'an ma tutu Ndioo kùmi na, ¿a ña'a kùuni yi kà'an yi ña juuni ma Ndioo tüvi jàchinu ra ma

ña ni ja'a ra ña chā'a ra tu'un nuu yo cha'a' ña
 jà'a na takan?, kùuni ndo. ⁴ ;Yöve takan kùu yi!
 Ti Ndioo ndicha kuii ña kùu ra iin ra kà'an ma
 tu'un ndaa nani kivi, vaji ndisaa ñivi kà'an na
 tu'un vata. Vati nda ma tutu Ndioo te'en kà'an
 yi cha'a' Ndioo:

Yo'o Racha'nu, ni ku'va ma ñivi kuenda,
 ti ña ndicha kùu ma ña kà'un,
 ta vaji tiso ma ñivi kuati chataun nuu ma ra
 jàkutuni,
 va yo'o ni jakanaun ma kuati, ti iin ra ndaa
 kùun
 kàti ma tutu Ndioo.

⁵ İyo ma ndian te'en kà'an na: “Ma ora jà'a yo
 ma kuati kùu yi iin ña tìndee yi Ndioo. Ti takan
 kùu koto kachin ma ñivi ña Racha'nu Ndioo iin
 ra ndaa ta iin ra jachinu ma tu'un kà'an kùu ra.
 Ta tu ma kuati yo jàna'a yi iin ña va'a cha'a'
 Ndioo, ta töve va'a ña jànde'e Ndioo tundo'o
 nuu yo cha'a' yi tuva takan”, chànini na. ¿A
 va'a kùu ma ña chànini na?, kùuni ndo. ⁶ ;Yöve
 ña va'a kùu yi! Tu Ndioo yöve iin ra ndaa kùu
 ra takua chànini na, ta ña'a kùuni yi ka'an yi
 ña na kùu kachin ra ma nda tiñu va'a, a nda
 tiñu töve va'a ña jà'a ma ñivi, tuva takan kùu
 yi.

⁷ Ta tu kà'an na ña yó ora kà'an yo tu'un vata,
 kùu yi iin ña va'a kuenda ña na koto kachin na
 ti iin ra ndaa ta ka'nu kùu ma Racha'nu Ndioo,
 ¿ta naja jànde'e ra tundo'o yo cha'a' ma kuatio,
 tuva takan? ⁸ Ta tu ndicha ña takan kùu yi, na
 ja'a yo tiá ma kuati, ikan na keta ma ña va'a
 kuenda yo. Takan kà'an na ña kàtitu'in, va na

yüvi ña ndicha kùu yi. Yakan va ma ñivi ikan ni nde'e na tundo'o.

Ìyo kuati ndisaa yo

⁹ ¿Naja kua chànini ndo? ¿A va'a ga ndian judíu kua ma inga ñivi?, kùuni ndo. ¿Tüvi ndicha! Ti cha kātítu'in nuu ndo ña ndisaa ñivi iyo kuati, nda ma ndian judíu ta nda ndian yöve judíu. ¹⁰ Vati ma tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Ní'iin ñivi ndaa, tüvi ma ñuñivi i'ya.

¹¹ Ta ní'iin ñivi tüvi kùtunini ma ña kùuni Ndioo,

ta ni töve kùuni na nanduku na ma iti' ra ndia.

¹² Ta ndisaa na, ndākoo na ma iti' Ndioo, ta ndāki'in na ma iti' töve va'a.

Ta tüvi iyo ñivi ña jà'a ma ña va'a. ¿Ní'iin yo!

¹³ Takan kùu yi ta ma tichi sukun na kèe ma tu'un kini,

takua kini kàa ma tichi nuu ñaña ña iko'o.

Ya'a jànda'viña'a na ñivi chí'in ña kà'an na.

Vati ya'a xaan tu'un kèe yu'u na,

takua xaan yu'u ma koo kaa ora chàchi ri ñivi.

¹⁴ Ta juuni ya'a chàta'ani na kanduva'a na,

ti mamaa ña kini kùu ña kà'an na.

¹⁵ Ta ya'a yati na ka'ni na juuni ma ñivi chí'in na ndia.

¹⁶ Ta nda nikuuni nuu chàkunuu na, ya'a jànde'e na tundo'o ma ndian ta'an na.

¹⁷ Ta ndiakan tüvi nànduku na ma iti' ña koo vii vii na chí'in ta'an na.

¹⁸ Tüvi chànini na ña iyo yi ña tiñu'u na Ndioo.

¹⁹ Va tava cha chito yo ti tandi'i ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, tāchi Ndioo yi kuenda ma ndian judíu, ña na ku'va na kuenda ndisaa ma ña kà'an yi, ta takan koto kachin na ña tüvi

ndian ndaa kùu na nuu Ndioo, yakan va ora ni chaa na nuu ni jakutuni Ndioo kuati tandi'i ñivi ìyo ñuñivi, nda maa na, na kùu ka'an na nìiin nakuyi cha'a' na, ti indukuni ìyo kuati tandi'i yo. ²⁰ Vati nìiin ma ñivi kùu ka'an na nuu ma Racha'nu Ndioo ña ñivi ndaa kùu na cha'a' ña cha jāchinu na ma ña kà'an ma tutu ley ña tãa Moisés. Ti ma tutu ley va'a yi, va uvaa kuenda ña na jakoto yi yo ña ìyo kuati yo.

Ndioo, jàkakú ra ñivi cha'a' ña chìnuni na tu'un Jesuu

²¹ Yakan va vitin, ndicha kuii ña jàndondaa Racha'nu Ndioo yo, va yöve cha'a' ña jàchinu yo ma tu'un Ley ña tãa Moisés. Vati Ndioo chàtiñu ra ma tu'un Ley ikan chi'in ma tu'un kà'an ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u ra, kuenda ña na jana'a yi nuu yo naja kua kuu jandondaa ra anima yo. ²² Ta tu'un ikan kà'an yi ña kuenda nda ndian nikuuni ña chìnuni tu'un Jesucristu, Ndioo ni jandondaa ra anima na kuenda ra. Ta Ndioo ti iin nuuni ndè'e ra ndisaa yo, ²³ vati ndisaa yo ìyo kuati yo, ti cha'a' yakan kùu yi ña cha jāchika ra yo ma nuu chà'nda ra tiñu. ²⁴ Ti Ndioo kùu ra ña kà'an ra ña ndian ndākuu ndaa kùu yo cha'a' ma ñamani ra, ña chà'a saani ra nuu yo. Ta ma ñamani ra kùu ma Racha'nu Jesucristu, ra tãchi ra kuenda ña na jakakú ra yo. ²⁵ Yakan va Ndioo sōkó ra ma ra se'e ra, Jesucristu, ña na kati ra nii ra kuenda ña na janaa ra kuati ñivi, ikan na kakú tandi'i ndian chìnuni tu'un ra. Takan jā'a ra ña jāndaku ra ma ra se'e

ra iin ya'vi cha'a' ma kuati jà'a yo. Yakan va kùu koto yo ña iin ra ndaa kùu ra vaji töve jànde'e ra tundo'o yo cha'a ma kuati jā'a yo tatiempu. Vati taku ma kuati ña takani jā'a yo nda ora tūvi ma ñuñivi juuni jānaa ra yi cha'a' ña ya'a jàndeeni ra yo. ²⁶ Ta juuni nda vitin Ndioo jàna'a ra nuu yo naja kua jàndondaa ra yo kuenda ra, vati takua rakan kùu ra iin ra ndaa, juuni kua ikan jà'a ra ña tandi'i ndian chìnuni tu'un Jesucristu kùu na iin ndian ndaa ndia.

²⁷ Ta, ¿a kùu jatayi yo yo cha'a' ña jàchinu yo ma ña kà'an ma tutu ley Ndioo?, kùuni ndo. ¡Na kùu yi! ¿Ta nuu? Ti tūvi cha'a' ña jàchinu yo ma ña kà'an ma tutu ley Ndioo kùu yi ña na ndaa koo yo, vati ma Racha'nu Ndioo kùu ma ra jàndondaa ra yo, ti chìnuni yo ma ña jā'a Jesucristu cha'a' yo. ²⁸ Yakan va ndicha kuii, ti Ndioo jàndondaa ra ma ñivi, cha'a' ña chìnuni na ña kà'an Jesucristu, ta töve cha'a' ña jàchinu na ña kà'an ma tu'un Ley ra.

²⁹ ¿A chànini ndo ña ma Racha'nu Ndioo kùu ra Ndioo kuenda ma ndian judíuni, ta yūvi kuenda nda ñivi nikuuni ìyo ñuñivi?, kùuni ndo. ¡Na yūvi takan kùu yi! Vati juuni kùu ra Ndioo kuenda ndisaa ñivi ñuñivi ndia. ³⁰ Ta cha'a' yakan kùu yi ña cha chito yo ña uvani Ndioo kùu ra ña ni jandondaa ra nda ndian nikuuni ña chìnuni ña kà'an Jesucristu, a kùu na ndian judíu ña tã'nda ma ñii nuu ika na a tūvi kùu na. ³¹ Ta, ¿a chànini ndo ña cha'a' ña chìnuni yo tu'un Jesucristu, kùu jachiyo yo ma ña kà'an ma tutu Ley Ndioo?, kùuni ndo. ¡Yöve

takan kùu yi! Vati ma tutu Ley Ndioo juuni va'a yi. Ta ma ña chìnunio ma tu'un Jesucristu jàna'a yi ña takan kùu yi.

4

Nuu kà'an yi naja kua chīyo racha'nu Abraham taji'na

¹ ¿Naja kua ìyo yi ña ka'an yo?, ¿nayi va'a kùu ma ña nī'i Abraham ma ra kūu ñivio ra chīyo taji'na niku?, kùuni ndo. ² Tu ndicha ña Abraham jà'a ra tiñu kuenda Ndioo chi'in ña ndee maani ra cha'a ña kùuni ra ndakuu ra iin ra ndaa nuu ra, tu takan chànini ra kùu jatayi ra ra nuu ma ñivini, va nda nuu ma Racha'nu Ndioo na kùu jatayi ra ra cha'a' yi. ³ ¿A töve chàku'uni ndo ña te'en kà'an ma tutu Ndioo cha'a' Abraham? “Chìnuni Abraham tu'un Ndioo, ta cha'a' ña chìnuni ra kùu yi ña Ndioo ndē'e ra ra ña kùu ra iin ra ndaa”, kàti yi. ⁴ Yakan va takua kùu iin ra jàtiñu, vati tu cha chīnu jàtiñu ra, ìyo yi ña ni'i ra ma ya'vi ra cha'a' ma tiñu jà'a ra. Ta ma xu'un' nī'i ra töve saani nī'i ra yi. ⁵ Va nuu Ndioo yöve takan kùu yi, ti kàti ra nuu yo ña saani nì'o ña kùu yo ndian ndaa cha'a' ña chìnuni yo tu'un ra, vaji ndian jà'a kuati kùu yo. Va Ndioo ndē'e ra ña kùu yo ndian ndaa cha'a' ña chinuni yo tu'un ra, ta töve cha'a' ni'iin tiñu jà'a yo. ⁶ Ta nda ma racha'nu David, ra chīyo taji'na, juuni kà'an ra ña ya'a sii kùuni iin ma ra ndè'e Ndioo ña iin ra ndaa kùu ra, vaji tüvi nī ki'in ji'na Ndioo kuenda ra tuva tiñu va'a kùu ma ña jà'a ra a tüvi. ⁷ Ta juuni te'en nāka'an David:

¡Na sii kuuni ma ndian cha jānaa Ndioo ma kuati,
ti jāka'nuni ra na!

⁸ ¡Ta juuni na sii kuuni ma ndian cha jāka'nuni ma Racha'nu Ndioo ma kuati na!

⁹ ¿Ta naja kua chānini ndo? ¿A kā'an David ma tu'un i'ya cha'a' ma ndian judíu ndian iyo tunini?, kùuni ndo. Na yöve takan kùu yi, ti juuni kùu yi kuenda ma ndian yüvi judíu, vaji töve iyo tuni ndia. Ta tava cha kāti kachin ndi te'en cha'a' Abraham: “Chìnuni Abraham tu'un Ndioo, ta cha'a' ña chìnuni ra kùu yi ña, Ndioo ndē'e ra ra ña kùu ra iin ra ndaa.” ¹⁰ Ta, ¿nda ora kī'in Ndioo kuenda ma Abraham ña ndicha ña kùu ra iin ra ndaa cha'a' ña chìnuni ra tu'un ra? ¿A kī'in ra kuenda ra, ora cha tā'nda ñii nuu ika ra, a antea ña tā'nda yi?, kùuni ndo. Ndioo kī'in ra kuenda ma Abraham ora takā'an koo tuni ra. ¹¹ Ta ora cha yā'a ña kā'an Ndioo takan chi'in Abraham, tajan tā'nda ndio ma ñii nuu ika ra ña kīndoo yi kùu yi iin tuni kuenda ña jàna'a yi ña ndicha ña ra ndaa kùu ra jā'a ma Racha'nu Ndioo cha'a' ña chìnuni ra tu'un ra. Takan kùu yi, ña Abraham ndākuu ra iin tatá kuenda ndisaa ma ñivi chìnuni tu'un Ndioo, takua chìnuni ra, vaji töve iyo tuni na. Ta takan kùu yi ña Ndioo cha ndē'e ra na ña juuni iin ndian ndaa kùu na cha'a' ña chìnuni na ma tu'un ra. ¹² Ta ndicha ña Abraham kùu ra tatá ma ndian iyo tuni ndia, tuva juuni chìnuni na ma tu'un Ndioo takua jā'a Abraham, ma ora kīcha'a ra chìnuni ra yi ma antea ña tà'nda ma ñii nuu ika ra.

Cha'a' ña chìnuni yo tu'un Ndioo kùu yi ña kùu yo ma ñivi Ndioo takua kà'an ma tu'un ña chā'a ra nuu yo

¹³ Yakan va Ndioo chā'a ra tu'un nuu Abraham, ta nuu ndisaa ma ndian kùu tata ra, ña na ka'nda na tiñu chi'in ra ninii ka'nu ma ñuñivi i'ya. Ta yüvi cha'a' ña jàchinu ra ña kà'an ma tutu Ley Ndioo kùu yi ña kà'an Ndioo takan nuu ra, vati kà'an ra yi nuu ra cha'a' ña ra ndaa kùu ra, ti chìnuni ra ma tu'un ra. ¹⁴ Tu ndicha ña Ndioo chā'a ra tu'un nuu yo ña na kuu yo ndian ndaa cha'a' ña jàchinu yo ndisaa ña kà'an ma tutu ley Ndioo niku, tajan kùuni yi ka'an yi ña na tüvi nda kuenda kùu ma ña chìnuni yo ma tu'un ra tuva takan. Ta juuni tüvi nda kuenda kùu ma tu'un chā'a Ndioo nuu yo niku ndia. ¹⁵ Vati tu tüvi jàchinu yo ndisaa ña kà'an ma Ley Ndioo, iyo yi ña nde'o tundo'o cha'a' ña töve jàchi'in yo yi. Va nuu tüvi iyo nĩ'iin ley ña chà'nda tiñu nuu yo, na kuu tisokuati yi yo, ti tüvi yi.

¹⁶ Yakan va ma tu'un chā'a Ndioo nuu Abraham chi'in ndian kùu tata ra, iyo kuenda yi, ti kùu yi iin ñamani ña chā'a Ndioo nuu yo, cha'a' ña chìnuni yo tu'un ra. Va na tüvi kùuni yi ka'an yi ña ma tu'un chā'a ra kùu yi kuenda ma ndian jàka'nu ma Leyni, ti juuni kùu yi kuenda ma nda ndian nikuuni, tuva ndian chinuni kùu na takua chìnuni Abraham. Ta takan kùu yi ña ndākuu ra iin tatá kuenda ndisaa yo. ¹⁷ Vati ndava nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi cha'a' Abraham: “Cha jā'i ña na kùun iin tatá kuenda ñivi ña iyo kua'a' ñuu”, kāti ma

Racha'nu Ndioo chi'in ra. Tajan ma ora kā'an ma Racha'nu Ndioo takan chi'in ra, ta juuni ma ora ikan chīnuni ra ña Ndioo kùu ra ña jànataku ra ma ndian cha chī'í, ta kùu jatuvi ra inga nakuyi ña takā'an koo ndia.

¹⁸ Yakan va cha'a' ña chīnuni ra ma tu'un chā'a Ndioo nuu ra kùu yi ña chātu Abraham, ña na kuu ra tatá kuenda ñivi iyo kua'a' ñuu, vaji cha chito ra ña na kùuga koo se'e ra chi'in ma ñasi'i ra, ti ninduvi vi ya'a cha cha'nu vi. Ta takua chā'a Ndioo tu'un nuu ra ña ni koo kua'a' ñivi ra iti' nuu, ta takan kùu yi. ¹⁹ Ta vaji cha chā'a Abraham kuenda ña tüva ñandee ra, cha'a' ña chani keta ra iin cientu kuiya ra, ta nda ma ñasi'i ra Sara ya'a cha'nuan, ta kùu koo se'an ndia, vaji takan kùu yi, endee tüvi nī jaña ra ña chīnuni ra ma tu'un Ndioo. ²⁰ Ti Ndioo chā'a ra tu'un nuu ra ña ni koo se'e vi. Ta Abraham tüvi nī chitu'un ra cha'a' ña kā'an ra, vati java vi'a kīcha'a ra chīnuni ra, ta jàka'nu ra Ndioo chi'in ndisaa anima ra, ²¹ cha'a' ña cha chito va'a ra ña ma Racha'nu Ndioo iyo ndatu ra ña jàchinu ra tandi'i ma tu'un chā'a ra. ²² Ta takan kùu yi ña Ndioo ndē'e ra Abraham ña kùu ra iin ra ndaa cha'a' ña chīnuni ra tu'un ra.

²³ Ma nuu tutu Ndioo kà'an yi ña Ndioo ndè'e ra ña iin ra ndaa kùu ra, ta yöve uvaa kuenda Abrahamni kùu yi ña kà'an yi takan, ²⁴ vati juuni indukuni takan kà'an yi kuenda tandi'i yo ndian chīnuni ma tu'un ma Racha'nu Ndioo, ra jànataku Jesuu chito'o yo tañu ndian cha chī'í. ²⁵ Vati ma Racha'nu Ndioo sōkó ra ma Jesucristu ña na kuvi ra cha'a' ma kuati yo, ta

juuni maa ra kùu ra ña jānataku ndiko ra ra, kuenda ña na jandondaa ra yo.

5

Cha'a' ña kùu yo ndian ndaa, Ndioo tüva tìso ra kuati yo

¹ Yakan va cha jāndondaa Ndioo yo kuenda ra cha'a' ña chìnuni yo tu'un ra. Cha'a' yakan kùu yi ña cha kīndoo vii anima yo chi'in ra cha'a' ña jā'a ma Racha'nu yo Jesucristu cha'a' yo. ² Vati cha'a' ña chìnuni yo ña jā'a Cristu kùu yi ña jàyatin yo yo nuu Ndioo, ta ikan ya'a chīsii yo ti ìyo ñamani ra chi'in yo. Ta juuni ya'a sii kùuni yo ti endee ndātu yo ña na jandaku ka'nu Ndioo yo takua kùu ra. ³ Ta na yüvi cha'a' yakani kùu yi ña chīsii yo, vati juuni ya'a chīsii yo ña ndè'o tundo'o, ti chìto yo ña ma tundo'o ikan jàna'a yi naja kua jandeeni yo kuatu yo. ⁴ Ta ora jàndeeni yo, ikan jàna'a yi nuu yo ña cha ndākuu yo ñivi ña kī'in ku'va. Tatu cha kùu yo ñivi kī'in ku'va, ya'a chīsii yo ndātu yo ra, ti chìto yo ña ni ni'o ña va'a ña ni ku'va ra nuu yo. ⁵ Vati taku ma ña jàndeeni yo ndātu yo, na tüvi ni koo tukanuu nuu yo jà'a yi, ti ma Racha'nu Ndioo chā'a ra ma Tati Í ra kuenda ña na koo yi chi'in yo. Ta ma Tati ikan jàna'a yi nuu yo ña ya'a kùuni Ndioo nde'e ra yo.

⁶ Takan kùu yakan va, ora nī kundeega yo ña ya'aga jà'a yo ma kuati, ma ora ikan, sōkó Jesucristu ra kuenda ña na kuvi ra cha'a' kuati jà'a ndisaa yo. ⁷ Ndicha va'a ña tüvi ìyo kua'a'

ñivi ña ìyo va'a na kuenda ña ku'va na, na kuvi na cha'a' inga ñivi. Chàninì ña ìyo uvi uni ñivi ña kùu ku'va na, na kuvi na najaka, va cha'a' iin ndian va'a a iin ndian jà'a tiñu ndaani. ⁸ Va tava Ndioo ya'a kùuni ra nde'e ra yo, yakan va, chā'a ra ma Cristu ña na kuvi ra cha'a' yo, vaji juuni kùuga yo ma ndian jà'a kuati ma ora ikan. ⁹ Ta vitin tava cha kùu yo ndian ìyo ndaa kuenda Ndioo, jā'a ma nii Cristu ora chī'í ra cha'a' yo, tiaga va'a ìyo yi ña koto yo ña ni jakakú ma Racha'nu yo nuu ni jakutuni ra ma kuati ñivi cha'a' Cristu. ¹⁰ Vati ndicha kuii ña ndākimani yo yo chi'in Ndioo cha'a' ña chī'í ma se'e ra cha'a' yo, ma ora juuni kùuga yo ndian xaani nde'e ra. Va vitin tava cha kùu yo ndian cha ndōmani chi'in ra, tiaga ndicha kùu yi kuenda yo ña ni kakú yo cha'a' ña nātaku ndiko ma ra se'e ra. ¹¹ Ta na yūvi cha'a' uvaa yakani kùu yi ña jàka'nu yo yo nuu Ndioo, vati juuni ya'a jàka'nu yo yo nuu ra cha'a' ma Racha'nu yo Jesucristu, ti juu ra kùu ma ra jā'a ña ndōmani ndiko yo chi'in Ndioo.

Nuu kà'an yi cha'a' Adán chi'in cha'a' Jesu-cristu

¹² Taji'na chìyo iin ra chùnani Adán. Ta cha'a' uvaa rakan kùu yi ña kīcha'a ma ñivi ìyo ninii ka'nu ñuñivi jà'a na kuati. Ta cha'a' ma kuati ikan kùu yi ña kīcha'a na chī'í na. Ta takan kūu yi, ña ndisaa yo chī'í yo nda vitin, ti ndisaa yo jà'a yo kuati. ¹³ Vati antea ña koo ma Ley Ndioo tāa Moisés niku, takani cha ìyo kuati ma ñuñivi. Ti ma ora tüvi ma Ley, na

küu kà'an yi ña jà'a yo ma kuati, ti tüvi ìyo ma ley Ndioo ma ora ikan. ¹⁴ Va nda tiempu chīyo Adán ta nda ma tiempu chīyo Moisés, vaji tüvi ìyo ma Ley Ndioo tãa Moisés, va chī'í ma ñivi jà'a ma kuati na, vaji takan kùu yi. Ndicha ña chī'í ndisaa na, vaji ma kuati jã'a na, töve indukuni kùu yi takua kùu ma kuati jã'a Adán, va ndicha ña cha ìyo na chi'in ra nuu ma kuati ra ña töve nī jachi'in ra ña kã'an Ndioo nuu ra. Va ma Adán kùu ra takua kùu iin xina'ñu ma inga ra ña ni kichi iti' nuu.

¹⁵ Va na küu jando induku yo ma kuati jã'a iin ra'iini chi'in ma ña va'a ña chã'a Ndioo nuu yo. Vati cha'a' ma kuati jã'a Adánni kùu yi ña chī'í kua'a' ñivi. Va taku ma ña jã'a inga ra'ii, ra nàni Jesucristu, Ndioo chà'a saani ra ma ñamani nduva'a kuii ka'nu nuu kua'a' na, ikan na kuu kakú na. ¹⁶ Ta ndicha kuii ti ma ñamani ña jà'a Ndioo nuu yo, siin kuii kàa yi takua kàa ma ña tã'an yo kua küu kuati Adán, ti cha'a' ma kuati ña jã'a rakan, Ndioo kàti ra ña ìyo yi ña kuvi yo cha'a' yi. Va vitin cha'a' ma ñamani ña jã'a Ndioo nuu yo kùu yi, vaji jà'a yo ma ña tüvi va'a kuenda Ndioo, va ma Racha'nu Ndioo jàka'nuni ra yo, ikan na jandaku ndaa ra yo kuenda ra. ¹⁷ Yakan va tu ma kuati iin ra'ii, nàni Adán kùu yi ña ma ndatu jà'a yi ña kuvi yo. Tu takan kùu yi, juuni ndicha kuii ña kùu jakanaa yo ma ndatu kuati ikan, ta ña na koo ndito yo jà'a ma inga ra ña nàni Jesucristu ndia. Vati cha'a' rakan, kùu yi ña nì'i saani yo kua'a' ndatu jà'a ma ñamani Ndioo kuenda ña na jandakundaa ra yo kuenda ra.

¹⁸ Yakan va tu cha'a' ma kuati jā'a rakan kùu yi ña tìsokuati Ndioo ndisaa yo, juuni cha'a' ma inga ra kùu yi ña Ndioo jàndakundaa ra yo kuenda ña na koo ndito yo chi'in ra endeeni.

¹⁹ Cha'a' yakan kùu yi ña ma tu'un i'ya kùuni yi ka'an yi ña ndisaa yo cha ndākuu yo ndian iyo kuati cha'a' ña töve nī jachi'in rakan ma tu'un Ndioo. Ta cha'a' ña jāchi'in va'a ma inga ra kùu yi ña kua'a' yo ndākundaa yo.

²⁰ Vati ma Racha'nu Ndioo ora chā'a ra ma Ley ra nuu yo ta ora ikan ma kuatio nduva'a ga ndokua'a yi. Va ndicha ña ora ndòkua'a ma kuati yo juuni ma ora ikan Ndioo jàndokua'a' ra ma ñamani ra kuenda yo. ²¹ Ta tu ndicha ña chī'í yo jà'a ma ndatu ma kuati, juuni ndicha ña ni ni'i yo ma ndatu Ndioo jà'a ma ñamani ra kuenda ña na ndakuu yo ndian ndaa. Ta takan kùu koo ndito yo endeeni jà'a ma Racha'nu Jesucristu ra kùu chito'o yo.

6

Cha'a' ña kùu yo ñivi Cristu tüva iyo yi ña jà'a yo kuati

¹ Yakan va, ¿naja kua chànini ndo? ¿A va'a ga ña jà'a yo tiaga kuati, ikan ma Racha'nu Ndioo na ku'va ra tiaga ma ñamani ra kuenda ña na janaa yi ma tiaga ma kuati ña jà'a yo?, kùuni ndo. ² ¡Yüvi takan kùu yi! Vati vitin, tuku iti' kuà'an yo, ti cha jāña yo ña jà'a yo ma kuati, ta tüva chà'nda ma kuati tiñu nuu yo vitin. ³ ¿A tüvi chà'a ndo kuenda ña, chi'in ma ña cha kùnduta yo, yakan jàna'a yi ña cha

ñivi Cristu kùu yo cha'a' ña ndō'iin yo chi'in ra ora chī'í ra? ⁴ Yakan va ora kùnduta yo, kùuni yi ka'an yi ña juuni kūchi yo chi'in ra ndia. Ta vitin ìyo ndito ndiko yo, ti ndicha ña nātaku ndiko yo takua nātaku Jesuu jā'a ma ra kùu Tatá ra chi'in ma ndatu ka'nu ña ìyo ra. Yakan va, ni koo va'a yo chi'in Ndioo, ti cha chā'a ra ma iti' chaa nuu yo vitin.

⁵ Ta ora chī'í Jesuu, kùuni yi ka'an yi ña juuni chī'í yo chi'in ra ndia. Ta takua cha nātaku Jesuu, juuni kùuni yi ka'an yi ña ni nataku yo ta ni koo yo chi'in ra ndia. ⁶ Ta cha ch̀to va'a yo, ti taji'na ya'a ch̀ta'ani yo ja'a yo ma kuati niku, yakan va ora chī'í Jesucristu nuu kruu, juuni kùuni yi ka'an yi ña chī'í ma ña jà'a kuati ña ìyo yo chi'in ra ndia. Cha'a' yakan kùu yi ña na kùuga ka'nda ma kuati tiñu nuu yo vitin, ti ma ña ch̀ta'ani ja'a kuati ña ìyo chi'in yo cha nāa yi. ⁷ Vati tu cha kùu yo ndian cha chī'í, na tūva ch̀nda ma kuati tiñu nuu yo. ⁸ Yakan va tuva ndicha ña cha chī'í yo chi'in Jesuu, kùuni yi ka'an yi ña ìyo yi ña koto kachin yo ña ni ni'i yo nuu koo ndito yo endeeni chi'in ra. ⁹ Ta juuni cha ch̀to va'a yo ña takua cha nātaku ndiko Cristu tañu ma ndian ndií, na tūva ni kuvi ra inga cha'a' ti ma ña ìyo ndatu ña jà'a ña kuvi yo, tūva ch̀nda yi tiñu nuu ra. ¹⁰ Vati ma ora chī'í ra, chī'í ra iin cha'ani cha'a' kuati jà'a tandi'i ma ñivi. Ta vitin cha ìyo ndito ndiko ra, ta kuenda Ndioo ìyo ra ndia. ¹¹ Ta indukuni takan kùu yi kuenda ndyo'o ndia, na koto kachin ndo ña ma ña ìyo chi'in ndo ña

chàta'ani ja'a kuati, cha chī'í yi ta vitin cha ìyo ndito ndiko ndo kuenda Ndioo cha'a' ña ndō'iin ndo chi'in ma Racha'nu Jesucristu.

¹² Yakan va na kü'va ga ndo ña ka'nda ma kuati tiñu nuu ma kuñu ndo, ta na jächi'in ndo ma kuati ña kùuni ma kuñu ndo ja'a yi ndia.

¹³ Na kü'va ga ndo ma kuñu ndo ña na kuàtiñu ma kuati yi, ta na ja'a yi ma ña kini kùuni yi, va'a ga na ku'va ndo ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, takua kùu iin ndian cha chī'í ta nātaku ndiko. Ta juuni na ku'va ndo ma kuñu ndo nuu ma Racha'nu, ikan na kuàtiñu ra yi kuenda ña jà'a yi ma tiñu ndaa takua kùuni ra koo yi. ¹⁴ Yakan va ma kuati na tüva chà'nda yi tiñu nuu ndo ta ni tüva ìyo ndo kuenda ma Ley Ndioo ndia, vati vitin ìyo ndo, va kuenda ma ñamani Ndioo.

*Nuu kàtitu'un yi nda chi'in kùu jando in-
duku yo ma kuati*

¹⁵ Yakan va, ¿naja kua chà'nini ndo? ¿A tiá va'a tu ja'a yo ma kuati cha'a' ña cha tüva ìyo yo kuenda ma Ley Ndioo, ti vitin cha ìyo yo kuenda ma ñamani ra?, kùuni ndo. ¿Na küu yi! ¹⁶ Vati ndyo'o cha chito va'a ndo, ña tuva jatiñu ndo kuenda iin ra chà'nda tiñu nuu ndo, ìyo yi ña ja'a ndo tandi'i ma ña kà'an ra, cha'a' ña musu ra kùu ndo. Va tu juuni ja'aga ndo ma kuati, kùuni yi ka'an yi ña ma kuati chà'nda tiñu nuu ndo, ta yakan ni kundaka yi ndo nuu ni kuvi ndo. Va tuva ja'a ndo ma ña va'a ña kùuni Ndioo, ta jàchi'in ndo ma ña kà'an ra, ni kuu ndo ma ndian ndaa kuenda ra. ¹⁷ Va vitin

yu'u chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo cha'a' ndo, ti vaji taji'na chā'nda ma kuati tiñu nuu ndo niku, va vitin tüva, ti cha tiin va'a ndo chi'in ndisaa anima ndo ma tu'un Ndioo ña jāna'a ndi nuu ndo. ¹⁸ Yakan va tu cha kākú ndo nda'a' ma kuati, kùuni yi ka'an yi ña vitin cha ndākuu ndo ndian jà'a tiñu ndaa. ¹⁹ Ta tava cha'a' ña ya'a ndetiñu kutunini ndo yi ta cha'a' yakan va kà'in nuu ndo chi'in ma tu'un ta'ani, ikan na koto kachin ndo naja kua iyo yo chi'in Ndioo. Vati taji'na chā'a ndo ndo nuu ma kuati ña na ja'a ndo ma ña kini, va vitin na ku'va ndo ndo nuu Ndioo, ikan na ja'a ndo ma ña va'a, ta ndakuu ndo ma ndian íí kuenda ra ndia.

²⁰ Vati ora juuni iyoga ndo nda'a' ma kuati niku, nī kuu ja'a ndo ma tiñu ndaa ma ora ikan. ²¹ ¿A tüvi chà'a ndo kuenda ña ma ora jā'a ndo ma kuati niku, na tüvi nī tindee yi ndo chi'in nī'iin ma ña va'a? Va vitin ya'a kùkanuu ndo cha'a' ña jā'a ndo yi, ti chà'a ndo kuenda ña kuà'an ndo iti' ni kivi ndo. ²² Va vitin ña cha tüva kùu ndo musu ma kuati, ti cha kī'vi ndo nda'a' Ndioo, kuenda ña jà'a ndo tiñu nuu ra. Ndicha va'a ña ma iti' Ndioo iyo kuenda yi ti chi'in yi ni ni'i ndo nuu kuu ndo ñivi íí kuenda ra, ta iti' nuu ni ni'i ndo nuu koo ndito ndo chi'in ra endeeni ndia. ²³ Yakan va ma ya'vi ña nì'i ma ñivi cha'a' ma kuati jà'a na, kùu yi ña ni kivi na. Va ma ña nì'i saani yo ña chà'a Ndioo nuu yo kùu yi ña ni koo yo endeeni chi'in ra, cha'a' ña induku iyo yo chi'in Racha'nu Jesuu ra kùu chito'o yo.

7

Iin ku'va ña kà'an cha'a' ma ña tanda'a yo

¹ Ndyo'o yani, juuni maa ndo cha chito va'a ndo naja kua kà'an iin tu'un ley, vati kà'an yi ña chà'nda yi tiñu nuu ma ñivi ora juuni kùuga na ndian ndito. ² Ta indukuni kùu yi kuenda ma ñivi ña'a tànda'a ndia, vati ìyo yi ña endee koan chi'in ma iian nda kati kuvi ra, ti takan kà'an ma ley. Va tu kuvi ma iian, tajan ma ley ikan tüva chà'nda yi tiñu nuan ti cha chī'í ra. ³ Va tu juuni ìyo ndito ma iian, ta kì'vian chi'in inga ra, iin kuati kùu ma ña jà'a ña kà'an ma ley, va tu cha chī'í ma ra kùu iian, ma ley ikan tüva chà'nda yi tiñu nuan, ti kùu tanda'a ndikoan chi'in inga ra, ta yüva kuati kùu yi.

⁴ Ndyo'o yani, indukuni kùu yi chi'in ndo takua kùu ndo ndian cha ndō'iin chi'in kuñu Cristu ora chī'í yi. Yakan va ma Ley Ndioo tãa Moisés tüva chà'nda yi tiñu nuu ndo, ti indukuni kua ikan chī'í ndo chi'in ma kuñu ra. Yakan va vitin cha ndō'iin ndo chi'in inga ra, ta rakan juuni kùu ra ma Cristu, ra cha nātaku ndiko tañu ndian chī'í. Takan jã'a Cristu kuenda yo, ikan na kuu yo ma ndian jà'a ña kùuni Ndioo. ⁵ Vati ora juuni kùuga yo ma ndian chà'a ña ka'nda ma kuati tiñu nuu yo, ti ma ña kini ña chàta'ani ma kuñu yo jà'a yi chàtiñu yi ma Ley Ndioo kuenda ña na ja'a ga yo ma kuati. Yakan va, ma ya'vi ña ni'i yo kùu yi ña cha jachika yi yo tiá kua'a' nuu Ndioo. ⁶ Va tava vitin ma Ley Ndioo töva chà'nda yi tiñu nuu yo, ti Cristu ora chī'í ra cha jākakú ra

yo nuu ndatu ma ley ikan ña chiyoyo nda'a' yi niku. Yakan va vitin iyoyo nuna yo kuenda ña jà'a yo tiñu kuenda Ndioo, ti tüva kuà'an yo ma iti' cha'nu nuu chà'nda ma Ley tiñu nuu yo, vati kuà'an yo ma iti' chaa ña jàna'a ma Tati Lí Ndioo nuu yo.

Ma Ley Ndioo jàna'a yi nuu yo ña iyoyo kuati yo

⁷ Yakan va, ¿naja kua chà'nini ndo? ¿A iin ña kini kùu ma Ley Ndioo?, kùuni ndo. ¿Na yüvi takan kùu yi! Vati tu yüvi ma Ley ikan kà'an ña ra jà'a kuati kùu niku, na tüvi chitoyo ña takan kùu yi. Ti ma Ley Ndioo kà'an yi ña na tüvi iyoyo yi ña kuuni yo nde'o ndatiñu inga ñivi, kàti yi. Ta takan kùu yi ña chā'i kuenda ña iin kuati kùu yi tuva kùuni ndatiñu inga na. ⁸ Vati yu'u, ora chitoyo ma ña kà'an ma Ley Ndioo, nda ña kùu yi tüvi iyoyo yi ña ja'i, juuni ma ora ikan, tiaga kùuni nde'i ndatiñu inga ñivi. Yakan va, ma kuati chātñu yi ma Ley Ndioo kuenda ña na ja'i tiá ma kuati. Vati tu töve iyoyo ma Ley Ndioo niku, ma kuati ikan töve iyoyo ndatu yi, ti yakan kùu yi iin ña chī'í kuendai. ⁹ Yakan va ora takà'an kotoi ña kà'an ma Ley Ndioo, ya'a chisiy ti töve jà'i nī'iin kuati kùuni niku. Va ora chā'a ndioi kuenda, ma ña kà'an ma Ley Ndioo, tajan juuni ma ora ikan ma kuati jāndoto yi nui ña na ja'i tiá kua'a' ma ña kini ña chà'nda yi tiñu nui. Yakan va kùu takua kùu iin ra chī'í, ti vi'a jāchika ndio ma kuati ikan yu'u nuu Ndioo. ¹⁰ Takan kùu ña ma Ley Ndioo ikan vāchi yi kuenda ña na tindee yi yu'u ña na

koo nditoyi chi'in Ndioo, kùunì niku, va java vi'a jā'a yi ña na kui takua kùu iin ra cha chī'í nuu ra. ¹¹ Yakan va ma kuati ña chīyo tichi kuñui, jānda'viña'a yi yu'u niku, ta yakan chātiñu yi ma Ley Ndioo kuenda ña na ja'i tiaga ma kuati. Ta ma Ley Ndioo jā'a yi ña jāchika yi yu'u nuu Ndioo cha'a' ma kuati ña chīyo yu'u.

¹² Yakan va kuenda ma Ley Ndioo ña chā'a Ndioo nuu yo, ndicha kuii ña kùu yi iin tu'un va'a ta ndaa, ti tu'un í kùu ma ña kà'an yi.

¹³ Ta, ¿naja kua chànini ndo tuva takan? ¿A kùu ka'an yo ña juuni ma tutu va'a ña tāchi Ndioo nuu yo, kùu ma ña kīchi ka'ni yi yu'u?, kùuni ndo. ;Na yūvi takan kùu yi! Vati ma ña jāchika yu'u nuu Ndioo kùu ma kuati indii yu'u ora chātiñu yi ma Ley Ndioo kuenda ña nī'i yi ma ndatu. Yakan va ma ora chīto kachin ña kà'an ma Ley, kīcha'a chā'i kuenda ña nduva'a kuii kini kùu ma kuati ña indii niku.

¹⁴ Cha chīto yo ti ma tutu Ley ikan, kùu yi ña í kuenda Ndioo, va yu'u kùu iin ñivi òyo ñuñivini cha'a' ña kùu musu ma kuati. ¹⁵ Yakan va, ni mai töve kùtuninì naja jà'i te'en, vati töve jà'i ma ña va'a ña kùunì ja'i, ti ma ña jà'i kùu ma ña kini ña xàanì nde'i. ¹⁶ Yakan va tu ma ña tüvi chàta'anì ja'i kùu ma ña jà'i, tajan kùuni yi ka'an yi ña cha chā'i kuenda ña ma ña kà'an ma Ley Ndioo ña va'a kùu yi. ¹⁷ Yakan va na yūva mai kùu ma ra jà'a ma ña tüvi va'a, vati ma kuati ña indii tichi kuñui kùu yi ña jà'a yi yi. ¹⁸ Vati yu'u, cha chīto va'i ña ma ña kini ña chàta'ani ja'a ma kuñui, yöve ña va'a kùu yi,

ti vaji kùunì ja'i ma ña va'a, va na kùu ja'i yi. ¹⁹ Ma ña kini ña tüvi kùunì ja'i, yakan kùu ma ña jà'i, ta ma ña va'a ña kùunì ja'i, yakan kùu ma ña na kùu ja'i. ²⁰ Yakan va yu'u cha chā'i kuenda ña ora jà'i ma ña tüvi kùunì ja'i, na yüvi yu'u kùu ma ra jà'a yi, ti ma ña jà'a ña na ja'i yi kùu ma kuati ña indii tichi kuñui.

²¹ Ta chà'i kuenda ña takan ta'an chi'in ña ora kùunì ja'i ma ña va'a, nī kuu ja'i yi ti ma ña kini indii tichi kuñui chà'nda yi tiñu nui.

²² Vati chi'in ma chinitunì, chàta'anì ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, ²³ va tichi ma kuñui ìyo inga ña ta'an chi'in ña tüvi va'a, ta yakan kùu yi ña kànita'an yi chi'in ma ña va'a chànini chi'in ma chinitunì. Ta juuni yakan kùu yi ña chù'ni yi yu'u kuenda ña na ja'i kuati ña chàta'ani ma kuñui ja'a yi.

²⁴ ¡Nda'vi ta'an yu'u! Chito yo kùu jakakú yu'u nuu ma ndatu ma kuati ña chà'ni yu'u ña ìyo tichi kuñui. ²⁵ Uvaa Racha'nu Ndioo kùu ra ña kùu jakakú ra yu'u cha'a' Racha'nu Jesucristu, ra kùu chito'o yo. Cha'a' yakan kùu yi ña chà'i ta'vindioo nuu ma Racha'nu. Va yu'u tava cha kā'in iti' chata ña ma ña ìyo tichi chinitunì kùuni yi jachi'in yi ña kà'an ma Ley Ndioo, va ìyo inga ña kini ma kuñui chàta'ani yi ja'a yi tava kùu inga ma ley tichi kuñui ña chà'nda yi tiñu nui, ta jà'i ma kuati.

8

Ma Tati Í Ndioo chà'a yi ña koo va'a yo chi'in Ndioo

¹ Yakan va vitin nī'iin na, na kūu tisokuati na yo, ti ndian cha ndō'iin chi'in Cristu Jesuu kūu yo. Ta ndicha ña tüva jachi'in yo ma kuati ña chàta'ani ma kuñu yo ña jà'a yo, vati cha jāchi'in yo ña kà'an ma Tati Í Ndioo. ² Vati Tati Í Ndioo chà'nda yi tiñu nuu yo ta chà'a yi ña na koo va'a yo chi'in Cristu Jesuu, yakan kūu yi ña jākakú yi yo nuu ma kuati ña chà'nda tiñu nuu yo ña nda kati kuvi yo jà'a yi. ³ Vati Ndioo jā'a ra ma ña nī kuu ja'a ma Ley Moisés, ti Ndioo jāndi'i ra nuu ma kuati ña chà'nda tiñu ma kuñu yo. Ti Ley ikan na kūu ja'a yi nī'iin nakuyi cha'a' ña jakakú yi yo nuu ma kuati ña chàta'ani kuñu yo ja'a yi. Va Ndioo jā'a ra yi kuenda yo ora tāchi ra ma ra Se'e ra ñuñivi i'ya ña kàa ra takua kàa kuñu yo, ikan na janaa ra tandi'i ma kuati ìyo kuñu yo ora sōkó ra ma kuñu ra nuu kruu. ⁴ Takan jā'a Ndioo chi'in yo, ikan na chinu ndisaa tu'un ña kà'an ma Ley cha'a' naja kua ìyo yi ña koo yo nuu Ndioo. Vati tüva ìyo yo kuenda ña na ja'a yo ña kùuni ma kuñu yo, ti cha ìyo yo kuenda ña na ja'a yo ma kua kùuni ma Tati Í Ndioo. ⁵ Yakan va taku ma ndian ìyo kuenda ña jachi'in na ma kuati kùuni ma kuñu na, chàta'ani na ja'a na ma ña kùuni yi, va taku ma ñivi ìyo kuenda ma Tati Í Ndioo, ndiakan chàta'ani na ja'a na ma ña kùuni ma Tati Í Ndioo. ⁶ Vati taku ma ndian ìyo kuenda ña jà'a na maaa ma ña chìkan ma kuñu na, ndiakan kuà'an na ma iti' nuu ni kuvi na. Va taku ma ndian ìyo kuenda ña jà'a na ma ña kùuni ma Tati Í Ndioo, ndiakan kuà'an na iti' ni koo vii na, ta ni koo ndito na indeeni. ⁷ Yakan

va taku ma ndian ìyo kuenda ña jà'a na ma ña kùuni ma kuñu na, ndiakan ya'a xaani na ndè'e na Ndioo, vati tüvi chà'a na na ña jàchinu na ña kà'an ma ley ra, ta ni tüvi kùu jachinu na ma ña kà'an yi ndia. ⁸ Ta ma ndian ìyo kuenda ña jà'a na ña kùuni ma kuñu na, ndiakan na kùu ja'a na ña kusii Ndioo nde'e ra na.

⁹ Va taku ndyo'o cha tüva ìyo ndo kuenda ña jà'a ndo ña chàta'ani ma kuñu ndo, vati cha ìyo ndo kuenda ma Tati Í Ndioo, tuva ndicha ña ìyo yi chi'in ndo. Tatu ìyo nda ndian tüvi ìyo Tati Cristu chi'in, na yüvi ñivi Cristu kùu na. ¹⁰ Va tu Cristu ìyo ra chi'in ndo, vaji cha chī'í ma kuñu ndo cha'a' ma kuati jà'a ndo, vati ma anima ndo nī'i yi nuu ni koo ndito yi chi'in Ndioo endeeni, ti cha ndākuu ndo ndian ndaa jà'a Ndioo. ¹¹ Tatu ìyo ma Tati Í ma Racha'nu ña jānataku ndiko ma Cristu tañu ndian ndií chi'in ndo, juuni ma Racha'nu, ni ku'va ra ña na nataku ndiko ma kuñu ndo vaji cha chī'í yi, cha'a' ma Tati Í Ra ña ìyo chi'in ndo.

¹² Yakan va ndyo'o yani, ìyo iin tiñu ña ìyo yi ña ja'a yo. Va ma tiñu ikan yöve ma kuati ña chikan ma kuñu yo nuu yo ña ja'a yo kùu yi. ¹³ Vati tu ìyo ndo kuenda ña jà'a ndo ma ña kini ña chàta'ani ma kuñu ndo ja'a yi, ni kuvi ndo. Va tu chi'in ma Tati Í Ndioo jàña ndo ma tiñu kini ña jà'a ndo chi'in ma kuñu ndo, ni koo ndito ndo endeeni.

¹⁴ Yakan va tandi'i ma ndian jàchi'in ña kà'an ma Tati Í Ndioo, se'e Ndioo kùu na. ¹⁵ Ti ma Tati Í Ndioo ña nī'i ndo ña ìyo chi'in ndo vitin, töve jànini yi ndo ña na kuu ndo musu yi

takua kùu ma Ley Ndioo ña jàyu'vi yi ndo niku. Vati ma Tati Í Ndioo ña nī'i ndo jā'a yi ña na kuu ndo se'e Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña nàni ora kà'an yo chi'in Ndioo vitin, chi'in ndisaa anima yo kà'an yo nuu ra ña Tatá yo kùu ra. ¹⁶ Ta juuni ma Tati Í Ndioo ña ìyo chi'in yo i'ya kùu yi ña jāndo'iin yi yi chi'in ma chinituni yo, ta kà'an yi nuu yo ña se'e Ndioo kùu yo. ¹⁷ Yakan va tava cha kùu yo se'e Ndioo, juuni ni ku'va ra ma tundeeni ra ña chā'a ra tu'un ña ni koo yi chi'in yo, indukuni takua ìyo tundeeni ra chi'in Cristu ndia. Ta vitin ndicha ña indukuni ndè'o tundo'o takua ndē'e ma Cristu yi, ta juuni chi'in ra ni nī'i yo nuu koo ndito yo endeeni chi'in Ndioo ma nuu chà'nda ra tiñu.

¹⁸ Va vitin yu'u chàninī ña ma tundo'o ndè'o vitin, na tüvi kuii nuva kùu yi, tuva jando induku yo yi chi'in ma ña ya'a ka'nu ta tacha ña ni jande'e Ndioo yo iti' nuu ora ni koo yo chi'in ra, ta ni ka'nda yo tiñu chi'in ra endeeni. ¹⁹ Yakan va tandi'i kuii ma ña jātuvi ma Racha'nu Ndioo ña ìyo, na kùu jāña yi yi ña ndàtu yi ma kivi ni jakoto kachin Ndioo ma ndian kùu se'e ra. ²⁰ Vati tandi'i ña jātuvi ma Racha'nu Ndioo, kùu yi ña janañu'u na. Va na yüvi kùu yi ña janañu'u na kua kuuni na ja'a na, ti kùu yi takan cha'a' ña takan kùuni Ndioo ña na kuu na. Ta vaji takan kùu yi, va tandi'i ña jātuvi Ndioo tüvi jāña yi ña ndàtu yi ma kivi ²¹ ña ni jandochaa ndiko ra yi. Ta tüva ni naa nuu yi takua ìyo yi ña ta'an yi niku, vati vi'a ni ndochaa yi takua ni ndochaa ndiko ma ndian

kùu se'e Ndioo. ²² Ta juuni cha ch̀to va'a yo ña tandi'i ña jātuvì Ndioo ña ìyo, ya'aga nda'yu ta tana na, takua ndà'yu ta tana ma ñivi ña'a ora tà'nda tichì vi ña ni kàku se'e vi. ²³ Va na yūvi maani ma ña jātuvì Ndioo kùu ma ña ndè'e tundo'o, vati nda maa yo ndian ìyo Tati Í Ndioo chi'in ña kà'an yi naja kua kàa ma ña ni ni'o iti' nuu. Ndicha ti juuni maa yo ya'a u'vi anima yo ndia, ña ndàtu yo ora chàa ma kivi ña ni jandaku ma Racha'nu Ndioo yo se'e ra. Ma ora ikan ni jandochaa ra ma kuñu yo. ²⁴ Ma Racha'nu Ndioo jākakú ra yo cha'a' ña ch̀nuni yo tu'un ra, ta ndàtu yo ña takan ni ja'a ra. Vati tu ma ña ndàtu yo cha kīcha'a yo ndè'o yi, ¿nda kuenda kùu yi ña ndàtu ga yo yi?, tuva takan, ti cha ìyo yi nuu yo. Yakan va töve ìyo kuenda ña kuantu ga yo ma ña cha ndè'o. ²⁵ Va tu ma ña ndàtu yo, kùu yi iin ña takà'an nde'o, yakan ìyo yi ña kuantu ga yo yi, va kueeni, kueeni.

²⁶ Ta ma Tati Í Ndioo juuni t̀ndee yi chi'in ma ña ch̀nuni yo ña k̀mani nuu yo, vati ora ch̀kan yo ma ña ch̀niñu'u yo nuu ma Racha'nu Ndioo, töve jàtu'va yo yo kà'an yo yi nuu ra takua ìyo yi ña ja'a yo. Vati ma Tati Í Ndioo kà'an nda'vi ra cha'a' yo nduva'a vii ña chi'in tu'un ñivi ña na kùu ka'an kachin na yi. ²⁷ Va tava ma Racha'nu Ndioo ti cha ch̀to va'a ra ma tu'un ña ch̀nini yo ka'an yo. Cha'a' yakan kùu yi ña ch̀to kachin ra tu'un kà'an nda'vi ma Tati Í ra nuu ra cha'a' maa yo ña kùu ñivi í ra, ndian ch̀nuni. Vati kà'an yi takua k̀uni ma Racha'nu Ndioo.

Ndioo tindee ra ñivi ra naja kua ja'a na ta kùu jakanaa na

²⁸ Cha ch̀to va'a yo, ti ìyo tu'va ma Racha'nu Ndioo ña chàtiñu ra ndisaa ma ña ta'an yo kuenda ña na tindee yi ma ndian kùuni na nde'e na ra. Ndiakan kùu ma ndian kãchin ra ña na kuu na ñivi ra takua kùuni maa ra ña kuu na. ²⁹ Vati ma Racha'nu Ndioo, taji'na nãkoto ra ma ñivi. Ndiakan kãchin ra na kuenda ña jãndakuu ra na takua kùu ma ra kùu Se'e ra. Yakan jà'a Ndioo, ikan ma ra kùu se'e ra keta ra kùu ra ma ra chava'a ga nuu kua'a' ta'an ra chi'in yani ra. ³⁰ Ta ma ndian kãchin ra taji'na ña kùu na se'e ra, juuni kãna ra na, ta ma ndian kãna ra, juuni jãndondaa ra na, ta ma ndian jãndondaa ra, juuni chã'a ra ña na kùu na ndian ya'a ka'nu ta iñu'u nuu ni koo na endeeni chi'in ra.

³¹ Yakan va, ¿naja kua ìyo yi ña ka'an yo tuva takan? Ndicha kuu ña ma Racha'nu ìyo tu'va ra tindee ra yo. Yakan va tũvi yu'vio nde'o ndian xaani nde'e na yo. ³² Ma Racha'nu Ndioo, chã'a ra nda ma ra Se'e ra nuu yo ora sōkó ra ra kuenda ña kuvi ra nuu kruu cha'a' ma kuati ndisaa yo. Tu takan jã'a ra, tajan kùuni yi ka'an yi ña nduva'a ga ni ku'va ra nuu yo ndisaa nakuyi ña chiniñu'u yo. ³³ ¿Yo kùu t̄sokuati ma ndian kãchin Ndioo ña na kuu na ñivi ra?, kùuni ndo. Ní'iin na, vati maa ma Ndioo kùu ra ña jãndondaa ra yo. ³⁴ ¿A ìyo iin ndian kùu jakutuni na cha'a' ma kuati ja'a yo?, kùuni ndo. Töve, vati ma Cristu, ra chí'í cha'a' ma kuati jà'a yo, ta nãtaku ndiko ra tañu ndian ndií. Ta juuni rakan kùu ra ña nandi ra chiyo

kua'a' ma Racha'nu Ndioo ña kà'an nda'vi ra cha'a' yo. ³⁵ ¿A iyo ndian kùu jachika yo nuu Cristu, ikan na tüva kuuni ra nde'e ra yo?, kùuni ndo. ¡Töve na! Vati vaji ndè'o tundo'o, a kanita'an ñivi chi'in yo cha'a' ra, a ndo'o yo tama', a ña tüvi ja'ma kù'un yo, a ña ndasii yo, a ña ka'ni na yo. Vaji ndisaa yakan ni ta'an yo ja'a na, va Cristu endee töve ni jaña ra ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo. ³⁶ Cha'a' yakan kùu yi ña te'en kà'an ma tutu Ndioo cha'a' ma ñivi ra: Cha'a' ña chìnuni ndi tu'un kùu yi ña tandi'i kivi chà'ni na ndi takua ja'a na chi'in ma mvechala ora chàndaka na ndri nuu chà'ni na ndri, kàti yi.

³⁷ Yakan va vaji ni nde'o tandi'i ma tundo'o ikan, va ndisaa tiempu jàkanaa yo, vati tìndee ma Cristu, ra ya'a kùuni nde'e ra yo. ³⁸ Ta cha'a' yakan kùu yi ña cha chito va'i ña nī'in na, na kùu ja'a na ña na naani ma Racha'nu Ndioo ña ya'a kùuni ra nde'e ra yo: ni ma ña kuvi yo, a ma ña na küvi yo, ni ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo, ni ma kui'na, ni inga ma tati xaan, ta ni ma ña iyo vitin, a ma ña ni koo iti' nuu, ³⁹ ni ma ña iyo siki, ni ma ña iyo ninuu, ta ni nī'in inga ma ña jātuvi Ndioo ndia. ¡Ndicha kuii ña nī'in yakan na kùu jachika yi yo nuu ma Racha'nu Ndioo, vati ya'a kùuni ra nde'e ra yo cha'a' ma Racha'nu Cristu Jesuu, ra kùu chito'o yo!

9

Nuu kàtitu'un Paulu naja tüvi chìnuni kua'a'

ndian judíu tu'un Cristu

¹ Cha'a' ña kùì iin ra chìnuni tu'un Cristu kà'in ma tu'un ndaa, ta tüvi jànda'viña'i ndo. Vati nda ma Tati Í Ndioo ña ìyo chi'in, jàndo'iin yi chi'in chinitunì, ta kàti yi ti ña ndicha kùu yi. Ta te'en kà'an yi: ² Ndava u'vi animai jà'a ña ya'a nda'vi kùuni, ³ cha'a' ma ñivi ñuu Israel, ti ya'aga kùuni nde'i na, ña ndava kùuni kui ma tu'un nduva'a jà'a Ndioo, a ña kùì iin ra tüva kùu kuenda Cristu, tuva iin ña va'a kùu yi kuenda ña na tindee yi ña kuu koo yatin na ma nuu Ndioo ma ndian ñui. ⁴ Vati ma ndiakan kùu ndian tata ma ra Israel, ta nāki'in nda'vi Ndioo na ña na kùu na se'e ra, ta jāna'a ra naja kua kàa ra nuu na, ta jāndo'iin tu'un ra chi'in na, ta chā'a ra Ley ra nuu na, ta jāna'a ra nuu na naja kua kùuni ra ña na jaka'nu na ra, ta kātitu'un ra nuu na cha'a' ma tu'un chā'a ra ña koto na naja kua ni kuu iti' nuu ndia. ⁵ Ta juuni ñivi ndiakan kùu ndra ka'nu chiyo tatiempu, ta tata na kùu ma Cristu, ra kīchi ñuñivi i'ya ndia. Ta ndicha kuii ña ma Cristu i'ya juuni kùu ra Ndioo, ra kuxini nuu ndisaa nakuyi ña ìyo. Yakan va na jaka'nu yo ra endeeni. Ta takan na kuu yi. Amén.

⁶ Va na kùu ka'an yo ña tüvi nī jachinu ma Racha'nu Ndioo ma tu'un chā'a ra nuu ma ñivi ra tatiempu, ti na tüvi ndicha ña tandi'i ndian kùu tata Racha'nu Israel, kùu na ñivi ñuu Israel ndicha. ⁷ Ta juuni na yüvi tandi'i ndian kùu tata Abraham kùu na se'e ndicha ra ndia, vati ma Racha'nu Ndioo te'en kā'an ra chi'in Abraham taji'na: “Ni koo kua'a' tataun

jà'a ma ra se'un Isaac". ⁸ Ña'a jàna'a yi nuu yo ña kùu yo ñivi Ndioo ña chā'a ra tu'un nuu Abraham ña kùu yo ndian se'e Ndioo. Ta tüvi jàndakuni yo ña kùu yo se'e ra cha'a' ña kùu yo tata ñivi. ⁹ Vati ma tu'un ña chā'a ma Racha'nu Ndioo nuu Abraham tatiempu te'en kà'an yi: "Ma inga kuiya ora ni kichi nde'e ndikoi ndo, cha ìyo se'un chi'in ñasi'un Sara ma tiempu ikan", kāti ma Racha'nu Ndioo chi'in ra.

¹⁰ Va na yüvi yakan kùu ndisaa yi, vati ma Isaac, ra kùu ñivio chi'in ñasi'i ra Rebeca taji'na, chīyo ndrakuati tili'ma se'e vi. ¹¹⁻¹³ Va antea ña kākū ndra, ora ña ni takā'an koto ndra nda ña kùu ma ña va'a, ta nda ña kùu ma ña töve va'a, tajan te'en nāka'an ndio ma Racha'nu Ndioo chi'in ma Rebeca: "Ma ra chava'a kùu ma ra ni ja'a tiñu nuu ma ra tivaa", takan kāti Ndioo chi'an. Ta juuni ndava nda nuu ma tutu Ndioo juuni te'en kà'an yi cha'a' ndra ndia: "Nduva'a kùuni nde'i Jacob, va ma yani ra Esáu nduva'a xàani nde'i ra", kāti yi. Ta takan kīndoo yi nda vitin, ña tu ma Racha'nu Ndioo kùuni ra kachin ra ma ñivi kuenda ra, ni kachin ra ma ñivi kùuni maa ra, antea ña ja'a na ma ña va'a a ña töve va'a.

¹⁴ Yakan va, ¿naja kua ìyo yi ña ka'an yo tuva takan? ¿A va'a jà'a yo tu kà'an yo ña Ndioo kùu ra iin ra tüvi ndaa?, kùuni ndo. ¿Na kùu ka'an yo takan! ¹⁵ Vati ma Racha'nu Ndioo te'en kā'an ra chi'in Moisés tatiempu: "Yu'u ni kunda'vini nda yo kùuni mai, ta juuni kùu kachin nda yo kùuni mai tindei ndia", takan kāti ma Racha'nu Ndioo. ¹⁶ Ña'a kùuni yi ka'an

yi ña ma Racha'nu na tüvi ni ja'a ra takua kùuni ma ñivi a takua kàti na ña jà'a ra, ti ni kunda'vini ra ma nda ndian kùuni maa ra. ¹⁷Vati nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi kuenda ma faraón, ra chā'nda tiñu ñuu Egiptu: “¡Chā'i tiñu nuun ña na kùun rey, ikan na kuàtiñui ñun kuenda ña na jana'un ma ndatui nuu ma ñivi, ta takan koto tandi'i ma ñivi ñuñivi nda ra kùì!” Takan kàti Racha'nu Ndioo nuu ma Rey Egiptu. ¹⁸Yakan va ma Racha'nu, kùnda'vini ra nda yo kùuni maa ra, ta jàndava ra anima ndaa yo kùuni maa ra ndia.

¹⁹Takan kūu ta tu ìyo iin ndian tañu ndo chànini na te'en: “Ña nì'iin yo na kūu ja'a yo ña jakesiin yo ma ña kùuni Ndioo ja'a ra chi'in yo, ¿ta naja tìsokuati ra yo tuva takan?”, kùuni na. ²⁰Va ndyo'o ñivi ndian töve chìnuni, na tükuii nda ndian kùu ndo ta kànita'an yu'u ndo chi'in ma Racha'nu Ndioo. ¿A kùu ka'an iin kisi chi'in ma ra jàva'a yi ña na chāta'ani yi naja kua jàva'a ra yi kua kuu va'a yi?, kùuni ndo. ¡Na kūu yi! ²¹Vati taku ma ra jàva'a ma kisi, kùu ja'a ra chi'in ma ñukisi nda ña kùuni maa ra. Kùu java'a ra iin yi kuenda ña kuàtiñu na yi iin viko ka'nu, ta juuni chi'in ma ñukisi ikan kùu java'a ra inga yi kuenda ña kuàtiñu na yi ma nuu ìyo ve'eni na ndia.

²²¿A kùu ja'a ma Racha'nu Ndioo indukuni takan chi'in ma ñivi jātuvi ra?, kùuni ndo. Kùu yi, va ma Racha'nu Ndioo jāndeeni ra nde'e ra na, vaji ma ñivi ikan ìyo yi ña ku'un na nuu ni naa na cha'a' ña kùu na ndian jà'a kuati. Va

jāndeeni ra nde'e ra na, vaji kùuni ra jande'e ra tundo'o na. Ta takan kùu yi ña jàna'a ra nuu yo ma ndatu ra. ²³ Takan jā'a ma Racha'nu Ndioo, ikan na ku'va yo kuenda naja kua ka'nu ta iñu'u kùu ra. Vati kūnda'vini ra yo, ti takani cha kāchin ra yo ña ni kuu yo ndian chaa ta iñu'u chi'in ra ma nuu ìyo ra. ²⁴ Vati ma Racha'nu, ora kāchin ra yo kuenda ra, ìyo yo kùu ndian judíu, ta ìyo yo kùu ndian yüvi judíu ndia. ²⁵ Vati taku nuu ma tutu ma Racha'nu, ña tãa ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña nàni Oseas, te'en kà'an yi:

Ìyo ñivi ña yüvi ñivi kùu na, va ni jandakui na ñivi;

ta nda ma ñivi ña tüvi ya'a kùuni nde'i niku, ta vitin cha nduva'a kuii kùuni nde'i na.

²⁶ Ta ìyo inga nuu kà'an yi te'en nuu ma tu'un Ndioo:

“Ndyo'o na yüvi ñivi kùu ndo”,

ta juuni kà'an yi ña Ndioo ra ìyo ndito,

ta rakan ni kachin ra, ña na kuu ndo se'e ra, ndia.

²⁷ Ta kuenda ma ñivi judíu, va te'en kà'an ma tu'un Ndioo ña tãa ma Isaía:

“Vaji ya'aga kua'a' ma ñivi judíu,

takua kua'a' ma yuti ndi'i kàndoyo yu'u tañu'u, va na yüvi ndisaa na ni kakú,

ti ma ndian ni kakú kùu tiani na,

²⁸ vati numini ni jakutuni ma Racha'nu ma kuati tandi'i ma ndian tōva ni kakú,

ña ìyo ñuñivi i'ya.”

²⁹ Ti juuni te'en nāka'an tuku ma Isaía taji'na ndia:

Tu ma Racha'nu Ndioo ra ya'aga ka'nu ndicha
 ña jākakú ra uvi uni yo.
 Ta tu tüvi nī ja'a ra takan niku, endeeni naa
 ndi'i yo,
 takua nāa ma ñivi ñuu Sodoma, chi'in ma ñivi
 ñuu Gomorra, tatiempu niku ndia,
 kāti ra.

*Ndioo, jàndondaa ra ma ndian chìnuni
 tu'un ra*

³⁰ ¿Tu takan kùu yi, niyi kùu ka'an yo?,
 tuva takan. Vati ndian yüvi judíu, ña nī tüvi
 nanduku na naja kua kùu na ndian ndaa niku,
 vitin ndicha ndiakan kùu na ndian nī'i na nuu
 kùu na iin ndian ndaa, cha'a' ña chìnuni na
 tu'un ra. ³¹ Va taku ma ndian judíu ña jàchi'in
 ma ña kà'an ma Ley Ndioo; kuenda ña kùuni
 na kuu na ndian ndaa. Ndiakan nī kuu ni'i
 na nuu ndakuu ndaa na cha'a' ña töve nī
 kuu jachinu na yi. ³² ¿Ta nuu? Ti tüvi nī
 nanduku na naja kua kùu na ndian ndaa cha'a'
 ña chìnuni na ma tu'un ra, vati nànduku na
 nuu kùu na ndian ndaa chi'in ndatu maani na
 ora jàchinu na ma Ley Ndioo, kùuni na. Cha'a'
 yakan kùu yi ña kùu na takua kùu ma ndian
 kāti'i chi'in yuu. ³³ Ti nuu ma tutu Ndioo te'en
 kà'an yi cha'a' yi:

Yu'u ni kanindiḡ ma iti' Sión iin ra kùu takua
 kùu iin yuu ka'nu.

Ta ma yuu i'ya jà'a yi ña na nduva ma ñivi,
 ta juuni jà'a yi ña na kati'i na yi ndia.

Ta nda ndian ni kùuni ña chìnuni tu'un kà'an
 ma ra kùu takua kùu yuu ikan,
 na tüvi ni kukanuu na cha'a' ra,
 kāti ma tutu Ndioo.

10

¹ Ndyo'o yanĭ, ma ña kùuni chi'in ndisaa animai, kùu yi ña na kakú ma ndian judíu. Ti cha'a' yakan kùu yi ña kà'in chi'in Ndioo cha'a' na. ² Vati chà'i kuenda ti nduva'a ìyoni na jà'a na ma tiñu kuenda ma Racha'nu Ndioo, uvaa ña na tüvi kùtunini na naja kua kùu ma ña ndaa takua kùuni ra. ³ Vati na tüvi chito na naja kua kùu yi ña jàndondaa Ndioo ma ñivi. Ti ma ña jà'a na kùu yi ña nànduku na ja'a na ña Ndioo kà'an ra ña kuu na ndian ndaa, va takua kùuni maa na chi'in ma ña jà'a na. Vati na tüvi chà'a na na ña na jandondaa Ndioo na takua kùuni ra. ⁴ Ti ma Ley Ndioo ndàka yi yo nuu ma Racha'nu Cristu, ra jana'a nuu yo ña tu chinuni yo tu'un ra kùu yi ña ndakuu yo ñivi ndaa jà'a ra.

⁵ Va taku ma ndian chà'nini ña cha ndōndaa anima na chi'in Ndioo, cha'a' ña jàchinu na ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, kùuni na. Kuenda ndiakan, Moisés tãa ra te'en: "Ma ñivi jàchinu tandi'i ña kà'an ma tutu Ley Ndioo, ndiakan ni ni'i na nuu koo va'a na chi'in Ndioo." ⁶ Va kuenda inga ma ndian chà'nini ña cha ndōndaa anima na kuenda Ndioo cha'a' ña chìnuni na tu'un ra. Kuenda ndiakan ma Ley Ndioo kà'an yi te'en: "Na nàkanini ndo, ti töve chiniñu'u ndo ndaa ndo iti' andivi ta ndakan ndo nuu Racha'nu Cristu cha'a' ña na nuu ra ma nuñu'u' ñuñivi." ⁷ Ta juuni töve chiniñu'u ndo nuu ndo iti' ninuu nuu ìyo ma ndian ndíí kuenda ña janataku ndiko ndo ma Racha'nu Cristu tañu ma ndian ndíí. ⁸ ¿Ta nayi tiá kà'an ma tutu Ndioo? Ma tu'un Ndioo kà'an

yi ña: “Yatini xiin ndo ìyo ma tu'un ra, ti cha kã'an ndo yi ta chìnuni ndo yi chi'in anima ndo.” Tu'un ikan kùu ma ña kàtitu'un ndi, kuenda ña na chinuni ma ñivi ma tu'un cha'a' Jesucristu. ⁹ Tatu chi'in tu'un yu'u ndo na'ma ndo ña ndicha ña Jesucristu kùu ra ma chito'o ndo, ta chi'in anima ndo juuni chìnuni ndo ña ndicha ña jãnataku ndiko ma Racha'nu Ndioo ra tañu ma ndian ndií, ni kakú ndo jà'a ra. ¹⁰ Vati chi'in anima yo kùu yi ña chìninio tu'un Cristu, kuenda ña na ndakuu yo ndian ndaa jà'a ra, ta chi'in yu'u yo nà'ma yo ña chìnuni yo tu'un ra, kuenda ña na jakakú ra yo.

¹¹ Vati nuu ma tutu Ndioo kà'an yi te'en: “Ndisaa ma ndian chìnuni tu'un ma Racha'nu, na tüvi ni kukanuu na”, kàti yi. ¹² Ti ma Racha'nu inuuni ndè'e ra ma ndian judíu, a ndian yüvi judíu. Vati uvanuu ra kùu ra ma Racha'nu kuenda tandi'i ñivi. Ta tandi'i ma ndian chikan nda'vi nuu ra, ni ku'va ra kua'a' ñamani ra nuu na. ¹³ Vati te'en kà'an ma tu'un Ndioo: “Tandi'i ma ndian ndakan nda'vi nuu ma Racha'nu, ni ni'i na nuu ni kakú na jà'a ra cha'a ña ìyo ndatu ra”, kàti yi. ¹⁴ ¿Naja kua chànini ndo? ¿A ìyo nda ndian kùu ndakan nda'vi na nuu ra tu yüvi ndian chìnuni kùu na?, kùuni ndo. ¿Ta naja kua chìnuni na ma tu'un ra tu takã'an taso'o na yi?, kùuni ndo ndia. ¿Ta naja kua kùu taso'o na yi tu töve yo kàtitu'un ma tu'un cha'a' ma Racha'nu Jesucristu nuu na? ¹⁵ ¿Ta naja kua kùu katitu'un na ma tu'un ra, tuva tüvi tàchi Ndioo na ña kàtitu'un na yi ndia?, kùuni ndo. Vati nda nuu ma tutu Ndioo

kà'an yi ña: “Ya'a va'a kùu yi kuenda ma ñivi ora chàa ma ndian kàtitu'un tu'un va'a cha'a' ma Racha'nu nuu na ña kà'an naja kua koo vii na chi'in ra”, kàti yi.

¹⁶ Ta na yüvi ndisaa na jàchi'in na ma tu'un va'a Ndioo ikan. Ti ma Isaía te'en kà'an ra chi'in Ndioo: “Yo'o Racha'nu, ¿a iyo ndian cha chìnuni ma tu'un ña kàtitu'un ndi?, kùuniun”, kàti ra. ¹⁷ Takan kùu yi, ña vitin cha chìnuni yo tu'un ra cha'a' ña tàso'o yo yi. Ta ma tu'un ña tàso'o yo kùu yi tu'un va'a cha'a' Cristu.

¹⁸ Va yu'u chikatu'in nuu ndo ña: ¿a tüvi nī chini ma ndian judíu ma tu'un Ndioo ikan ña jà'a na takan?, kùuni ndo. ¡Ndicha kuii ti cha chīni na yi! Vati nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Cha chitakuati ma tu'un yu'u Racha'nu Ndioo
nini ka'nu ma nuñu'u' ñuñivi,
nī'iin nuu kùu kati yo ña töve nī keta yi,
kàti ma tutu Ndioo.

¹⁹ Va yu'u kàti ndikoi nuu ndo: ¿A töve nī kutunini ma ndian judíu ma tu'un Ndioo ña cha chīni na?, kùuni ndo. Vati te'en kàti ma Moisés kuenda ma Racha'nu Ndioo tatiempu:
Yu'u ni ja'i ña na ndotixin ndo nde'e ndo ma ñivi yüvi judíu, ndian töve kùu ñivi niku,
ta ni ja'i ña na kuxaani ndo nde'e ndo ma ndian töve nàkoto na yu'u niku.

Takan kàti ra chi'in ma ñivi judíu ikan.

²⁰ Vati nda ma ra nàni Isaía, töve nī yu'vi ra nde'e ra nī'iin ñivi ora kà'an ra te'en kuenda Ndioo:

Ma ndian tüvi nànduku yu'u niku, ndiakan nāta'an na yu'u.

Ta nuu ma ndian tüvi chikatu'un cha'i niku,
nuu ndiakan jāna'i yu'u ña na nakoto na
yu'u.

Takan kāti ra.

²¹ Ta kuenda ma ñuu Israel, va te'en nāka'an
ndiko ma Isaía: “Nani kivi ma Racha'nu Ndioo
kàna ra ma ñivi ña töve jàchi'in ma tu'un ra, ta
ma ndian ití kùuni ña na ndakuu na ñivi ra”,
kāti ra.

11

Ma ndian Ñuu Israel nì'i na nuu kakú na

¹ Va vitin yu'u chikatu'in ña: ¿a tüva kuuni
ma Racha'nu Ndioo nde'e ra ma ñivi ra, ndian
judíu ña jā'a ra takan chi'in na?, kùuni ndo.
¿Na yüvi takan kùu yi!, ti kùuni ra nde'e ra
na. Vati nda mai juuni kùu iin ra judíu ndia,
ti tata ma racha'nu Abraham kùu, ta juuni kùu
kuenda ma grupu ma Benjamín ndia. ² Vati
taji'na, ma Racha'nu Ndioo nākoto ji'na ra ma
ndian judíu ña na kuu na ñivi ra. Ta takan
kùu yi nda vitin ña töve nī jaña ra na. Ti nda
maa ndo cha chito ndo naja kua kā'an ma Elía,
ra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña taa ra ma
nuu tutu Ndioo, ora tīsokuati ra ma ndian judíu
nuu Ndioo chi'in tu'un i'ya: ³ “Yo'o Racha'nu,
cha chā'ni na ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'un,
ta jānatani na ma chito naun nuu jàka'nu ndi
ñun. Ta vitin janda ma'iin niai kīndoo, va juuni
kùuni na ka'ni na yu'u ndia”, kāti ra. ⁴ Tajan
te'en nāka'an ndio ma Racha'nu Ndioo chi'in
ra: “Na yüvi ma'iin niun kīndoo, ti cha kächin
ucha mii ndra'ii kuendai, ta ndrakan na töve nī

chunandi chiti ndra ña jàka'nu ndra ma ndioo Baal", kàti ma Racha'nu Ndioo chi'in Elía. ⁵ Ta takan kùu yi ña nda vitin, juuni kìndoo ga uvi uni ma ndian kāchin ra chi'in ma ñamani ra. ⁶ Tatu ndicha ña cha'a' ña jā'a ma ñamani Ndioo chi'in yo kùu yi ña jāndaku ra yo ñivi ra, tajan kùuni yi ka'an yi ña na yūvi cha'a' nīiin ma tiñu ña jā'a yo kùu yi. Vati tu ìyo yi ña jatiñu yo kuenda ni'o ma ñamani Ndioo yūvi ñamani Ndioo ndicha kùu yi, ti Ndioo chà'a saani ra yi nuu yo.

⁷ Yakan va, ¿naja kua kùu yi tuva takan? Yu'u kàtì ña ma ndian judíu nduva'a nànduku na naja kua kùu koo va'a na chi'in ma Racha'nu Ndioo, va nī kuu nani'i na yi. Va ma Racha'nu Ndioo kāchin ra iin ñivi, ta ndiakan kùu ma ndian nāni'i na naja kua koo va'a na chi'in ra, va ma inga na tōve, ti Ndioo jāndava ra ma anima na. ⁸ Vati ndava nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi cha'a' na:

Juuni maa ma Racha'nu Ndioo jā'a ra ña na
     tōve kùtunini na ma tu'un ra,
 vati chāsi ra tinuu na ikan na tōve ndichin
     ndè'e na,
 ta chāsi ra so'o na ikan na tōve kùu kuni na
     ndia.
 Ta takan kùu yi nda vitin.

⁹ Ta nda ma David, te'en kà'an ra tatiempu ndia:

Ma viko ka'nu ña jā'a na ora chīsii na, na kuu
     yi takua kùu iin trampa kuenda na takua
     kùu ma yu'va tiaka',
 ikan na kati'i na ta nde'e na tundo'o.

10 Ta na ndokuaá na, ikan na tüva kuu nde'e na,
ta ma iki chata na, na kuta'nu yi endeeni.
Takan kã'an David.

Ndioo jàkakú ra ma ndian yüvi judíu

11 Va yu'u chikatu'in nuu ndo vitin: ¿a chànini ndo ña cha'a' ña cha jächika ma ndian judíu na nuu Ndioo cha ndākoo ra na endeeni?, kùuni ndo. ¡Töve ndicha! Vati Ndioo chātiñu ra ma kuati na kuenda ña na ni'i ni ma ndian yüvi judíu nuu kakú na. Ta chi'in yakan ni ndotixin ndio ma ndian judíu nde'e na na, ta takan kùuni ndiko na chikoni'i na iti' Ndioo.

12 Yakan va tu cha'a' kuati jà'a ma ndian judíu kùu yi ña kua'a' ma ndian yüvi judíu nī'i na nuu jàkakú Ndioo na. Ña'a kùuni yi ka'an yi ña tu ma ndian judíu chikoni'i ndiko na ma iti' Ndioo cha'a' ña chìnuni na tu'un Jesuu ña nduva'a kuii va'a ni koo yi kuenda ma ndian yüvi judíu tuva takan kuu yi.

13 Va ìyo iin ña kuunĭ ka'in chi'in ndyo'o ndian yüvi judíu. Ndicha kuii ña ma Racha'nu Ndioo tãchi ra yu'u kuenda ndo. Ta yu'u ya'a chìsiĭ ña chã'a ra tiñu i'ya nui. 14 Ta va'ani kùu yi kuendai tu ìyo iin ma ñivi ndian judíu ndòtixin na nde'e na ndo, ta takan kùu chikoni'i na ta ni'i na nuu kakú na ndia. 15 Ta ndicha kuii ña Ndioo tãvani'i siin ra ra chi'in ma ndian kùu ñivi ra kuenda ña na ndakimañi ra ta jakakú ra kua'a' ma ndian yüvi judíu ña ìyo ma ñuñivi. Ña'a kùuni yi ka'an yi ña tu Ndioo ora jando'iin ra na chi'in ra inga cha'a', ta ma ndian yüvi judíu ña kùu na takua kùu

ndian cha chī'í, ni koo ndito ndiko na. ¹⁶ Tatu ma paan nunuu ña jàva'a yo kuenda ña soko yo nuu Ndioo cha íí yi, kùuni yi ka'an yi ña ndisaa ma yuchan paan íí yi ndia. Tatu ma yo'o iin yutun cha íí yi kuenda Ndioo, kùuni yi ka'an yi ña nda ma soko run íí yi ndia.

¹⁷ Ta ma ndian judíu ña kùu takua kùu yutun olivu va'a, Ndioo chà'nda ra java ma soko run, ta ikan jàtiin ra ndyo'o ndian kùu takua kùu soko yutun ku'u. Yakan va vitin ndyo'o ndian yüvi judíu, cha kùu ndo takua kùu ma soko yutun olivu va'a, cha'a' ña jàtiin ra ndo chi'in run takua kuu ma yutun ikan chi'in sikui run, takan kuu ndyo'o ndian iyo ndito ndo. ¹⁸ Ta koto jändotayi ndo ndo, ta kati ndo ña ndian va'a ga kùu ndo kua ma ndian judíu, ña kùu na soko ma yutun olivu va'a. Vati tu chànini ndo ña ndian va'a ga kùu ndo kua ma ndiakan, na kuku'uni ndo ña na yüvi maa ndo kùu ma ndian ndiso ma yo'ó run, vati ma yo'ó run ikan, kùu yi ña ndiso yi maa ndo.

¹⁹ Ta vaji ni kati ndo ña: “Ndicha, ña takan kùu yi, va tã'nda ita'vi soko ma yutun olivu ikan, kuenda ña na natiin ndyu'u nuu ma yutun ikan”, ni kati ndo. ²⁰ Ndicha ña takan kùu yi, va chã'nda ma Racha'nu Ndioo ita'vi ma soko ma yutun va'a ikan ña kuu yi ma ndian judíu, cha'a' ña töve chìnuni na ma tu'un ra, ta vitin iyo va'a ndyo'o yüvi judíu kuenda ra cha'a' ña chìnuni ndo tu'un ra. Ta cha'a' yakan kùu yi ña va'a ga ña na ja'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma ña kà'an ndo, ta na jätayi ndo ndo, va na yu'vi kuuni ndo. ²¹ Vati tu ma Racha'nu Ndioo

tüvi nī jaka'nuni ra ma ndian judíu, ña kùu na soko ma yutun va'a, ni maa ndo, tüvi ni jaka'nuni ra ndo tu tüvi chìnuni va'a ndo ma tu'un ra ndia.

²² Na nde'e ndo, ña ra ya'a ga va'a kùu ma Racha'nu Ndioo, va juuni ya'a ika ra ndia. Vati ndōika ra chi'in ma ndian kāchin ra ña kee siin ma iti' ra, ta chi'in maa ndo kùu ra iin ra va'a. Va iyo yi ña koo va'a ndo chi'in ma ñamani ña chā'a ra nuu ndo, vati tu töve, ta nda maa ndo ni ka'nda ra, vaji cha jātiin ra ndo. ²³ Ta iyo inga tuku nakuyi, tu ma ndian judíu kīcha'a na chìnuni ndiko na tu'un ra, ta ma Racha'nu Ndioo ni jatiin ndiko ra na, ti iyo ndatu ra ña jà'a ra yi. ²⁴ Vati tu ndyo'o ña kùu ndo ma takua kùu soko ma yutun olivu ku'u, ta chā'nda ra ndo, ta jātiin ra ndo chi'in ma yutun olivu va'a, ta ña'a iin ña ndetiñu tita'an run tu jà'a yo takan. Ña'a kùuni yi ka'an yi ña kuenda ma Racha'nu Ndioo töve ndetiñu jatiin ndiko ra inga cha'a' ma ndian judíu ma nuu chìyo na niku.

Ma Racha'nu Ndioo ni jakakú ra ma ndian judíu tiá iti' nuu

²⁵ Yakan va ndyo'o yanj, kùunij ña na koto ndo ma tu'un xe'e ña iyo chi'in ma Racha'nu Ndioo, ikan na tüvi kuuni ndo ña maa ndo kùu ma ndian ya'a ga iyo chinituni. Vati iyo iin ku'va ña te'en kà'an: “Java ma ndian judíu kùu ma ndian ya'a jàndava na xini na, ti tüvi chìnuni na tu'un Ndioo. Ta takan ni ja'a na, nda kati keta ma kivi ña ni ki'vi kua'a' ma ndian yüvi judíu iti' ra ndia.” ²⁶ Ta ora cha yā'a ma ña'a,

tajan ndisaa ndio ma ndian judíu ni kakú na, vati te'en kà'an yi nuu ma tutu Ndioo:

Ma iti' yuku nàni Sión ni keta iin ra jàkakú kua'a' ñivi,

ta rakan kùu ra ña ni janaa ra kuati ma ñivi Jacob.

²⁷ Takan ìyo yi ña tindei na, ikan na kakú na, ti takan cha chā'i tu'un nuu na ña jāndo'iin tu'in chi'in na taji'na,

kàti ma Racha'nu Ndioo nuu tutu ra.

²⁸ Va cha'a' ma tu'un va'a Ndioo kùu yi ña xaani ma ndian judíu nde'e na Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña ndyo'o cha nì'i ndo nuu kùu kakú ndo vitin. Va ma Racha'nu Ndioo juuni kùuni ga ra nde'e ra na cha'a' ña kāchin ra ma ndian kùu ñivi na chīyo taji'na. ²⁹ Vati ma tu'un ña chà'a Ndioo nuu ma ñivi, na kùu sama ra inga ma kua chànini ra cha'a' yi, ta ni ma ndian kàchin ra ndia. ³⁰ Taji'na maa ndo kùu ma ndian tüvi chìnuni tu'un Ndioo niku, va vitin ma Racha'nu Ndioo kùnda'vini ra ndo, cha'a' ña jāña ma ndian judíu ña chìnuni na ma tu'un Ndioo. ³¹ Ta takan kùu yi ña vitin kùnda'vini ma Racha'nu Ndioo ndo ora jāña na chìnuni na ma tu'un ra, va ni chaa iin kivi ña ni kunda'vini ndiko ra na indukuni ma takua kùnda'vini ra ndo ndia. ³² Vati maa ma Racha'nu Ndioo kùu ra ña chā'a ra ña na ja'a tandi'i ñivi ìyo ñuñivi ma kuati, ikan ma ora ni chaa ma tiempu ña kùnda'vini ra yo, ni kunda'vini ra ndisaa yo.

³³ ¡Nduva'a kuii ka'nu kùu ma Racha'nu Ndioo, ña ya'a ìyo chinituni ra, ta ya'a chito ra ña kà'an ra ndia, ña nī'iin yo na kùu kutunini

yo ndisaa ña chànini ra ja'a ra! Uvani ña ch̀to yo, ña ndisaa ma ña chànini ra, ña va'a k̀u yi, vaji töve k̀tinini yo naja ja'a ra yi. ³⁴ Va, ¿a ìyo nda yo ch̀to naja kua chànini ma Racha'nu?, k̀uni ndo. ¿A ìyo ma yo chā'a chinituni ma Racha'nu Ndioo?, k̀uni ndo. ³⁵ Ta, ¿a ìyo iin nda yo chā'a iin nakuyi nuu ma Racha'nu, ta ìyo yi ña jachikoni'i ndiko ra yi nuu na?, k̀uni ndo. ;Töve takan k̀u yi! ³⁶ Vati ndisaa nakuyi ña ìyo chi'in yo, ma Ndioo jätuvi yi, ta kuenda maa ra k̀u yi.

Yakan va na jaka'nu yo ra nani kivi, ta ndisaa tiempu. Ta takan na kuu yi. Amén.

12

Nuu ndòchaa ma ñivi jà'a Ndioo

¹ Yakan va ndyo'o yanj, chà'i kuenda ña ya'a k̀nda'vini ma Racha'nu Ndioo ndo, ta cha'a' yakan k̀u yi ña jàninj ndo, ña na ku'va ndo ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, ikan na ndakuu íi ndo, ta chi'in yakan ja'a ndo ña na sii kuuni ra. Ndicha va'a ña takan ìyo yi ña ja'a ndo kuenda ña jàka'nu ndo ra. ² Yakan va koto nākanini ndo koo ndo takua ìyo ma ñivi ñuñivi. Va'a ga ña na nanduku ndo tuku kua koo ndo, ikan na ndochaa chinituni ndo, ta nakoto ndo niyi kuu ma ña va'a ña k̀uni ma Racha'nu Ndioo kuenda ndo, ta niyi k̀u ma ña ndaa ña k̀uni ra kuenda ndo, ta niyi k̀u ña ja'a yi ña sii k̀uni ra cha'a' yo.

³ Takan k̀u ta cha'a' ma ñamani ña chā'a Ndioo nui, yu'u kà'in chi'in ta'ii'iin ndo ña töve

ìyo yi ña jandoka'nu ga ndo ndo ma takua cha kùu ndo. Va'a ga ña na nakanini ndo naja kua kùu jatiñu ndo ma ndatu ña chā'a Ndioo nuu ta'ii'iin ndo, ña kùu ndo ndian chìnuni tu'un ra. ⁴Vati taku ma kuñu yo kùu yi iin kuñuni va ìyo kua'a' nuu chātiñu yi. Ta siin siin nuu chātiñu yo ta'ii'iin yi. ⁵Ta takan kùu yi chi'in maa yo, ti vaji ìyo kua'a' ma yo chìnuni, va ndisaa yo kùu yo takua kùu iin kuñuni kuenda Cristu. Ta takan kùu yi ña ndisaa yo jàtiñu yo indukuni kua jàtiñu iin kuñuni, ti cha ndō'iin yo chi'in yi.

⁶Yakan va ma Racha'nu Ndioo chā'a ra ñamani ra nuu ndisaa yo, va siin siin kùu ma ndatu chà'a ra nuu ta'ii'iin yo kuenda ña jàtiñu yo yi. Vati tu chā'a ra ma ndatu nuu yo ña na ka'an yo ma tu'un ra nuu ma ñivi, ìyo yi ña kuàtiñu yo yi chi'in ma naja kua chìnuni yo ma ña chā'a ra nuu yo. ⁷Vati tu chā'a ra ma ndatu nuu yo, kuenda ña na ja'a yo tiñu nuu ma inga ñivi, na ja'a va'a yo yi. Ta maa yo nī'i ndatu kuenda ña jàna'a yo ma ña kùuni ra nuu ñivi, na ka'an yo yi chi'in ndisaa anima yo ndia. ⁸Tatu ìyo nda yo nī'i ndatu kuenda ña ku'va yo tundeeni ma ñivi, na ja'a va'a yo yi. Ta ma yo nī'i ndatu kuenda ña ku'va yo ndatiñu nuu ñivi, na nākanini yo cha'a' ña naja chā'a yo yi nuu na. Ta ma yo nī'i ndatu kuenda ña kùu yo ndian kuxini nuu ñivi, na ja'a yo kuenda nuu yo chi'in yi. Ta yo nī'i ndatu kuenda ña kùnda'vini yo ma ndian chiniñu'u yi, na sii kuuni yo ora jà'a yo yi ndia.

*Tu'un kà'an naja kua ìyo yi ña koo ma ñivi
Ndioo chi'in ta'an na*

⁹ Ta ndyo'o, na kuuni va'a ndo nde'e ndo ta'an ndo, ta töve ja'ani ndo ña kùuni ndo nde'e ndo na. Ta na nanduku ndo ja'a ndo ma ña va'a, ta yüvi ma ña tüvi va'a. ¹⁰ Ta juuni ìyo yi ña kuuni ndo nde'e ndo ndian kùu ta'an ndo, ndian chìnuni. Ta na numini nanduku ndo naja kua tiñu'u ndo ta'ii'iin ma ndian kùu ta'an ndo.

¹¹ Ta na jatiñu va'a ndo chi'in ndisaa ña ndee ndo, ta tüvi suchan ndo ora jà'a ndo yi. Ta na jatiñu va'a ndo kuenda Ndioo chi'in ndisaa anima ndaa ndo. ¹² Ta na sii kuuni ndo cha'a' ma ña va'a ña ndàtu ndo nuu Ndioo. Ta juuni na jandeeni ndo tuva nde'e ndo tundo'o. Ta endeeni ka'an ndo chi'in Ndioo nani kivi ndia.

¹³ Ta juuni na tindee ndo ma ndian ta'an ndo ndian chìnuni chi'in ma ña kùmani nuu na, ta na iñu'u koo ndo chi'in ma ndian chà'an chànde'e nuu ìyo ndo ndia. ¹⁴ Ta juuni na ka'an ndo chi'in Ndioo, ña na tindee ra ma ndian xaani ndè'e ndo. Ta ndyo'o, koto kà'an ndo chata na, ti na vii ìyo yi ña ka'an ndo chata na.

¹⁵ Ta juuni na sii kuuni ndo chi'in ma ndian chèsii. Ta tuva ìyo ma ndian chàku, ndian nda'vi kùuni, na kuaku ndo chi'in na ndia.

¹⁶ Ta juuni na induku koo ndo chi'in ta'ii'iin ma ndian kùu ta'an ndo, ndian chìnuni. Ta koto jàka'nu ndo juuni maa ndo, vati tiá va'a ña na inuu koo ndo chi'in ma ndian nda'vi. Ta juuni koto jändotayi ndo ndo cha'a' ña ya'a chító ndo ña kà'an ndo, kùuni ndo ndia.

¹⁷ Tatu ìyo ñivi jà'a ma ña tüvi va'a chi'in ndo, koto jà'a ndo takan chi'in na ndia. Tiá

va'a ña na nanduku ndo naja kua ja'a ndo ma ña va'a nuu ndè'e ndisaa ñivi. ¹⁸ Yakan va yu'u jàninì ndo inga cha'a' ña na nanduku ndo naja kua koo vii ndo chi'in ndisaa ma ñivi ñuñivi, nda kati chaa nuu kundee maa ndo. ¹⁹ Ndyo'o xaa ndian kùu yanì, na nanduku ndo kuati chi'in ma ndian xaani ndè'e ndo, vati tiá va'a ña na ndakoo ndo yi kuenda ma Racha'nu Ndioo, ikan maa ra na jande'e ra tundo'o na. Vati nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi: "Yu'u kùu ma ra ni jande'e tundo'o na, ti yu'u kùu ma ra ni jakutunini ma kuati na", kàti ma Racha'nu. ²⁰ Ta juuni kà'an ma Racha'nu te'en ndia: "Tatu ìyo ma ndian xaani ndè'e ndo ña chisoko na, na ku'va ndo ña kachi na. Tatu ìyo ndian nàtii takuui, na ku'va ndo ra' ko'o na ndia, ikan juuni maa na, na ku'va na kuenda cha'a' ma ña jà'a ndo chi'in na, ta koo tukanuu nuu na chi'in ndo", kàti ma Racha'nu ndia.

²¹ Yakan va koto kù'va ndo ña jakanaa ma ña tüvi va'a ndo. Tiá va'a ña na jakanaa ndo yi chi'in ma ña va'a ña jà'a ndo.

13

¹ Vati ndisaa yo ña kua ìyo yo ma ñuñivi i'ya, ìyo yi ña jachi'in yo ña kà'an ma ndra ndiso tiñu ña ìyo kuenda ma ra kuvienù, ti ndisaa ma ndra ndiso tiñu ikan, Ndioo chā'a yi ma nuu ndra. Vati maa ra jā'a ña na koo ndra ma tiñu ikan kuenda ra. ² Yakan va ma ndian tüvi jàchi'in ña kà'an ma ndra kumitiñu, kùuni yi ka'an yi ña tüvi jàchi'in na ña kà'an ma

Racha'nu Ndioo ndia. Va ma ndian tüvi jàchi'in takan, cha'a' yakan kùu yi ña chàkoso kuati na, ta ndè'e na tundo'o. ³ Vati taku ma ndra jàtiñu kuenda ma ra kuvienü, tüvi ìyo ndra kuenda ña jàyu'vi ndra ma ndian jà'a ma ña va'a, ti ìyo ndra kuenda jayu'vi ndra ma ndian jà'a ña tüvi va'a. ¿A kùuni ndo koo ndo ña tüvi nuva jà'a ndo ña yu'vi ndo ma ndra kumitiñu? Tu takan kùuni ndo, na ja'a ndo ma ña va'a, ikan na nde'e ndra ña ndian va'a kùu ndo. ⁴ Vati ndrakan ìyo ndra ña jà'a ndra tiñu nuu Ndioo, kuenda ña tìndee ndra ndo ña na koo va'a ndo. Va tu jà'a ndo ma ña tüvi va'a, tajan ìyo ndio yi ña yu'vi ndo ndra, ti tüvi kuà'an maani ndra, vati ìyo ndra kuenda ña jànde'e ndra tundo'o ndo, cha'a' ña ndiso ndra tiñu kuenda Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña ìyo yi ña jande'e ndra tundo'o, ma ndian jà'a ma ña tüvi va'a. ⁵ Yakan va takan kùu yi ña ìyo yi ña jachi'in ndo, ña kà'an ma ndra kumitiñu. Ta na yüvi uvaa cha'a' ña ndasii ndo kùu yi ña ndè'e ndo ma tundo'o, vati juuni kùu yi cha'a' ña jàna'a yi nuu ndo, ña na koto ndo, ña takan ìyo yi ña jachi'in ndo yi ndia.

⁶ Yakan va juuni cha'a' ña'a kùu yi ña tia'vi ndo xu'un' ña nàka'an ma ndra kumitiñu, kuenda ña na jandova'a ndra ma ñuu ndo ndia. Vati kuenda ikan kùu yi ña, ma ndra kumitiñu kùu ndra kuenda ña jà'a tiñu nuu Ndioo, ti uvaa tiñu ikani kùu yi ña jà'a ndra. ⁷ Yakan va tuva ìyo ndian tàvi ndo nuu, na tia'vi ndo nuu na. Tatu ìyo yi ña tia'vi ndo nuu ma ndra kumitiñu kuenda ma iin tiñu va'a kuenda ma

ñuu ndo, na tia'vi ndo nuu ndra ndia. Tatu ìyo yi ña iñu'u koo ndo chi'in ma ñivi, na tiñu'u ndo na. ⁸ Ta koto kindoo ndo tavi ndo nuu ni'iin ñivi. Ma uvaa nuu ma ña ìyo yi kindoo tavi ndo nuu inga ñivi kùu ma ña kùuni ndo nde'e ndo na. Vati tuva ndicha ña cha kùuni ndo nde'e ndo ma nda ndian nikuuni, tajan kùuni ndio yi ka'an yi ña cha jàchinu ndo ña kà'an ma tutu Ley Ndioo ña ìyo yi ña ja'a ndo. ⁹ Vati nuu ma tutu Ley Ndioo te'en kà'an yi: “Na kī'vi ndo chi'in ñivi ña'a yūvi ñasi'i ndo, na kã'ni ndo ñivi, na sū'u ndo, na kùuni ndo nde'e ndo ndatiñu inga ñivi.” Ta ndi'i tu'un i'ya chi'in inga tu'un ña kà'an ma tu'un Ley Ndioo kùu ndo'iin yi chi'in ma tu'un kà'an yo i'ya: “Na kuuni ndo nde'e ndo ma ñivi ta'an ndo, takua kùuni ndo nde'e ndo juuni maa ndo”, kàti yi. ¹⁰ Yakan va tuva cha kùuni ndo nde'e ndo ma nda ndian nikuuni, iin ña töve jàtivi ñivi kùu ma ña jà'a ndo kuenda na. Ti ora kùunio nde'o ma ndian kùu ta'an yo, ña'a kùu yi ma ña jàna'a yi ña kùu yo ma ndian jàchinu va'a yo ña kùuni ma tutu Ley Ndioo kà'an yi.

¹¹ Ta ma tu'un i'ya, na ki'in kuenda ndo yi nda ma tiempu ña ìyo yo vitin, vati kùuni ña na koto ndo ña cha ìyo yi ña koo tu'va ndo, ti ma ora ña ni kakú yo cha yatin vàchi jayatin yi yi nuu yo ña kua kùu yi ma ora kīcha'a yo chinuni yo ma tu'un Jesuu. ¹² Vati ma ora naa, chani chaa ora ni ndi'i nuu yi, ta vitin vàchi ndio ña jàndondichin yi. Yakan va na jandi'i yo nuu ma ña tüvi va'a ña jà'a yo, ña ìyo kuenda ma nuu naa, ta na ndochaa yo, ta kùu yo takua

kùu ma ndian kàchika nuu ndichin. ¹³ Ta na nanduku yo naja kua ja'a yo ma ña va'a, cha'a' ña kùu yo ñivi chàkunuu nuu ndichin. Na tüvi ìyo yi ña kakunuu yo nuu jà'a ma ñivi viko, ta kùuní yo chi'in na. Ta juuni na nànduku yo ja'a yo ma ña chìkan ma kuñu yo, ta jandotayi yo yo chi'in yi, ta ni ña nanduku yo kuati chi'in ñivi, ta ni ndötixin yo nde'o na ndia. ¹⁴ Vati tiá va'a ña na ndochaa ndo kuenda ma Racha'nu yo Jesucristu, ta tüvi ña nànduku ndo ña ja'a ndo ma ña kini kuenda ña na kindoo va'a ndo chi'in ma kuñu ndo.

14

Nuu kà'an ndaa na chata ta'an na ndian chìnuni

¹ Takan kūu ta na kì'in va'a ndo kuenda ma ndian kùu ta'an ndo ña takà'an koto va'a na, a ìyo va'a na chi'in Ndioo, a töve. Ta juuni koto kànita'an yu'u ndo chi'in na cha'a' ña tüvi induku chànini na, takua chànini ndo ndia, ti na tüvi nda kuenda ora jà'a ndo takan. ² Taku ìyo yo chìnuni ña chànini ña iin ña va'a kùu yi tu kacho ndisaa nuu ma nda ndayu ni kuuni. Va ìyo inga yo töve chìnuni va'a ña chànini na ña va'aga ña kacho ma maa chiti yutun takua kùu yuva. ³ Yakan va taku java yo chìnuni ña chànini yo ña kùu kacho tandi'i nuu ma ndayu, na tüvi ìyo yi ña kuàtu'un yo inga ma ndian ta'an yo ña chàchi maaaa chiti yutuni. Ta taku ma yo chàchi maaaa chiti yutun, juuni na tüvi ìyo yi ña kuàtu'un yo inga ma ndian ta'an yo ña chàchi tandi'i nuu ma ndayu ndia, vati kuenda

ma Racha'nu Ndioo, va'ani kùu yi. ⁴ ¿Ta nda yo kùu yo ña kùuni yo ña tisokuatio inga ma ndian ta'an yo, ta yüvi chito'o na kùu yo?, kùuni ndo. Vati na nde'e ma chito'o na tuva jà'a na ña va'a, a ña tüvi va'a. Tiá va'a ña na ndakoo yo yi kuenda ma Racha'nu, ra kùu chito'o na, vati maa ra kùu ra ña kùu tisokuati ra na tuva yüvi ña va'a kùu ma ña jà'a na. Ta ndiakan ni koo va'a na, ti iyo ndatu ma Racha'nu kuenda ña ja'a ra ña na nani'i na naja kua koo va'a na.

⁵ Ta juuni ìyo inga ma ndian chìnuni tu'un Ndioo ña chànini na, ña ma kivi nindeo kùu ma kivi ka'nuga kua ma inga tuku kivi. Ta ìyo inga tuku ma ndian chìnuni ña chànini na, ña tandi'i ma kivi, indukuni kùu yi kuenda na. Yakan va tiá va'a ña na ta'ii'in ndo, na ja'a ndo takua chànini ndo ña kuu ma ña va'a ña ìyo yi ña ja'a ndo. ⁶ Yakan va taku ma yo chìnuni ña chànini ña ìyo iin kivi ka'nuga kua ma tiá yi kuenda ña jàka'nu yo Ndioo. Ta maa yo jà'a takan, jà'a yo yi kuenda ma Racha'nu Ndioo. Ta taku maa yo ña chàchi sa'an, na kachi yo yi va kuenda ma Racha'nu, ti kà'an yo ta'vindioo nuu ra cha'a' yi. Ta ma yo tüvi chàchi sa'an, juuni jà'a yo yi kuenda ma Racha'nu Ndioo, ti juuni kà'an yo ta'vindioo nuu ra cha'a' yi ndia.

⁷ Vati nī'in yo tüvi ìyo ndito yo kuenda juuni maa yo, ta ni ña kuvi yo kuenda juuni maa yo ndia. ⁸ Ti tu ìyo ndito yo kuenda ma Racha'nu, takan ìyo yi ña kuu yo. Ta tu kuvi yo, juuni kuenda ma Racha'nu takan ìyo yi ña kuvi yo ndia. Yakan va na tüva kuu vaji ìyo ndito

yo a chī'í yo, indukuni kuenda Ndioo ni kuu yo. ⁹ Vati kuenda ikan kùu yi ña cha chī'í ma Cristu, ta nātaku ndiko ra kuenda ña na kuu ra ma Racha'nu chà'nda tiñu nuu ma ndian ndií, ta nuu ma ndian iyo ndito ndia.

¹⁰ Va ndyo'o, ¿ta naja kua tisokuati ndo juuni ma ndian meru ndo ña chìnuni tu'un Cristu? Ta, ¿naja tüvi ki'in ndo kuenda na, tuva ndisaa yo indukuni ni chaa yo chi'in na nuu tayu í nuu nàndi ma Racha'nu chà'nda ra tiñu ña jakutunini ra cha'a' ma ña jà'a yo?, kùuni ndo.

¹¹ Vati nuu ma tutu Ley Ndioo te'en kà'an yi: Yu'u kà'in ña, juu ndicha kuii ña ra ndito kùu, ta indukuni iin ña ndicha kùu yi, ña ni kunandi chiti ndisaa ñivi iyo ñuñivi ora ni nde'e na yu'u,

ta juuni ma ora ikan ni jaka'nu na, ta ni ka'an na ña ma Racha'nu Ndioo ndicha kuii ña kùu ra Ndioo, kàti ma Racha'nu Ndioo chi'in na.

¹² Ta takan kùu yi ña ta'ii'iin yo iyo yi ña ku'va maa yo kuenda cha'a' ma tiñu jà'a yo nuu ma Racha'nu Ndioo, ma ora ni jakutunini ra ma kuati yo.

Koto jà'a ndo na kati'i ma ndian kùu ta'an yo

¹³ Yakan va na tüvi va'a jà'a yo tu tisokuati yo chata ma ndian kùu ta'an yo ña chìnuni ma tu'un va'a. Vati va'aga ña na nanduku ndo naja kua koo vii ndo chi'in na. Ta tüvi iyo yi ña ja'a ndo iin ña tüvi va'a chi'in na, ta yakan kùuni ndio yi ja'a yi ña na kati'i na, ta takan kùuni ndio na ndakoo na ma ña chìnuni

na tu'un Cristu, jà'a ndo. ¹⁴ Va taku yu'u ña kùì iin ra chìnuni va'a ma tu'un Jesucristu, nduva'a chìnuni ña na tüvi nĩ'iin nuu ma ndayu ña chàcho ña kati yo ña na tüvi va'a kacho yi, va ndisaa nuu ndayu, va'a yi. Tatu ìyo nda yo chànini ña ma ndayu kùu yi ña kini yi kuenda na, juu kìnì yi va kuenda maani na, tuva takan chànini na. ¹⁵ Tatu cha'a' ma ndayu chàchi ndo kùu yi ña tüvi va'a kùuni ma yani ndo ndian chìnuni ja'a ndo, tajan chi'in ma ña jà'a ndo ikan, jàna'a yi ña na yüvi ndian kùuni ndo nde'e ndo ta'an ndo kùu ndo. Ta koto jà'a ndo ña cha'a' ma ña chàchi ndo ña ja'a yi ña na kesiin ma ndian yani ndo iti' Ndioo, vati juuni cha'a' ndiakan chí'í Cristu ndia. ¹⁶ Ta koto kü'va ndo ña na ka'an ndaa ma ñivi chata ma ña va'a nuu ndo. ¹⁷ Vati taku ma nuu chà'nda Ndioo tiñu, na tüvi ni ja'a ra kuenda cha'a' ña, nda nuu ndayu chàchi yo, a nda nuu ma ndixi kùu ma ña chĩ'i yo, vati jà'a ra kuenda cha'a' ña vii ta ndaa ìyo yo, ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a sii kùuni yo jà'a ma Tati Í Ndioo. ¹⁸ Ta ndisaa nda yo chìnuni ña jà'a takua kùuni ma Racha'nu Cristu, te'en ni kuuni na: Nduva'a sii ni kuuni ma Racha'nu Ndioo jà'a yo, ta nda ma inga ñivi, va'a ni ka'an na chata yo ndia.

¹⁹ Yakan va na nanduku yo naja kua koo va'a yo chi'in ma ñivi ta'an yo ña chìnuni, ikan ndisaa yo kuàkua'nu va'a yo chi'in chinituni yo ña chìnuni va'a yo ma tu'un Racha'nu Ndioo. ²⁰ Yakan va koto jà'a ndo ña na jaña ma ndian ta'an ndo ña chìnuni na ma tu'un Ndioo, cha'a' ma ndayu chàchi ndo. Vati ma ña ndicha kùu

yi ña: ndisaa kuii ma ña chàchi ndo, va'a yi, uvaa ña na tüvi va'a ja'a ndo tuva chàchi ndo ma ndayu ikan kuenda ña na nde'e ma inga ñivi ndo, ta jaña na ña chìnuni na. ²¹ Va'aga ña na tüvi kachi ndo sa'an, ta ni ña ko'o ndo ndixi, ta ña na jà'a ndo nīiin inga nakuyi ña tüvi va'a kuenda na, ti koto ja'a yi ña na jaña na ña chìnuni na ma tu'un Ndioo. ²² Yakan va tu ndicha ña chìnuni ndo iin ña va'a kùu ma ña jà'a ndo, vati ma tu'un ikan kùu yi kuenda maani ndo chi'in Ndioo. Ya'a sii kùuni ma ñivi ña nuna jà'a na ma ña chito na ña iin ña va'a kùu yi, ta juuni maa na, na töve tiso na kuati nuu na chi'in ma ña jà'a na. ²³ Va taku ma ndian chìnuni ña, uvi kua chànini na ña, tu kachi na yi a tüvi. Juuni chata maa na jà'a na ma kuati, ti tüvi jà'a na yi chi'in ndisaa anima na, takua ìyo yi ña ja'a na. Ta tandi'i ma ña jà'a yo ma ora tüvi ndaa va'a kùuni yo ja'a yo yi, iin kuati kùu yi ndia.

15

¹ Yakan va taku maa yo ndian chìnuni va'a ìyo yi ña tindee yo ma ndian ta'an yo ña kùmani na ni'i na ma kua chìnuni va'a na, ta yüvi ña nànduku yo ja'a yo ma ña va'a kuenda uvanuu juuni maani yo. ² Ndisaa yo ìyo yi ña ja'a yo iin tiñu va'a kuenda na, ikan na kuàkua'nu va'a na ta chinuni va'a ga na ma tu'un Ndioo. ³ Vati ni ma Cristu, na tüvi nī nanduku ra ja'a ra ma tiñu va'a kuenda juuni maa ra, ti java tiá va'a ña jāchinu ra ma ña kà'an yi nuu ma tutu Ley

Ndioo, ta te'en kà'an yi: “Tandi'i ma ña kà'an na tu'un kini chataun, juuni chatai kōyo ma tu'un kini ndia”, kàti yi. ⁴ Vati tandi'i ma ña chūndaa ña taa nuu ma tutu Ndioo tatiempu, taa na yi ña kùu yi kuenda ña jàna'a yi nuu yo naja kua ìyo yi ña koo yo viviini, ta naja kua ìyo yi ña ndakimani ma tu'un Ndioo yo kuenda ña na ni'i yo naja kua ìyo yi ña kuation yo ma ña va'a nuu Ndioo iti' nuu. ⁵ Ta juuni ma Ndioo ña jàna'a nuu yo naja kua koo vii yo, ta naja kua ìyo yi ña ndakimani yo na tindee ra yo ña na induku kuuni yo chi'in ta'an yo, cha'a' ña ndian kuà'an chata Cristu Jesuu kùu yo, ⁶ ikan ma ora cha ndō'iin ndisaa ndio yo chi'in anima yo ta tu'un kà'an yo, ni jaka'nu ndio yo ma Racha'nu Ndioo, ra kùu Tatá ma Racha'nu yo Jesucristu.

Kàtitu'un ndi tu'un cha'a' Jesuu nuu ma ndian yūvi judú

⁷ Yakan va na ndakimani ndo ndo chi'in ma ndian kùu ta'an ndo takua jā'a ma Cristu ña ndākimani ra ra chi'in ndo, ikan na ni'i ndo naja kua kuu jaka'nu ndo ma Racha'nu Ndioo. ⁸ Yu'u kàti ña, ora kīchi ma Cristu ña kīchi jākuu ra tiñu nuu ma ndian judú, kuenda ña na jana'a ra ma tu'un ndaa Ndioo. Takan jā'a ra, ti takan ìyo yi ña jachinu ra ma tu'un ña chā'a ma Racha'nu Ndioo nuu ma ndra kūu ñivi yo ña chiyo taji'na. ⁹ Ta juuni kīchi jàna'a ma Cristu nuu ma ndian yūvi judú ña, naja kua ìyo yi ña jaka'nu na ma Racha'nu Ndioo cha'a' ña kūnda'vini ra na. Vati ndava nda nuu ma tutu Ndioo te'en kà'an yi:

Cha'a' yakan kùu yi ña, yu'u ni jaka'nui ñun
 tañu ma ñivi yüvi judíu,
 ta ni katai yaa kuenda ña ni jaka'nui ñun nuu
 na.

Takan kà'an yi nuu ma tutu Ndioo.

¹⁰ Ta juuni ìyo inga nuu kà'an yi te'en ndia:

Na sii kuuni ndyo'o ndian yüvi judíu,
 chi'in ma ndian kùu ñivi judíu ña kùu na ñivi
 Ndioo ndia,

kàti yi.

¹¹ Ta ìyo inga tuku nuu kà'an ma tutu Ndioo
 te'en:

Tandi'i ndyo'o ndian yüvi judíu,
 ta nda ma nda ndian nikuuni ña ìyo ma ñuñivi,
 na jaka'nu na ra ndia,
 ti ya'aga ka'nu kùu ma Racha'nu,
 kàti yi.

¹² Ta nda ma Isaía te'en kà'an ra nuu ma tutu
 Ndioo ña tãa ra ndia:

Ni koo iin ra kùu tata ma ra nàni Isaí,
 vati rakan kùu ra ña vachi ka'nda ra tiñu nuu
 ma ñivi yüvi judíu.

Ta ndiakan endee ndàtu na koo na chi'in ra.

Takan kàti ra.

¹³ Ta vitin kà'in chi'in ma Racha'nu Ndioo ña
 kùu ra iin ra ndisaa tiempu chà'a ra ña ndàtu
 yo nuu yo. Ta ndakain nuu ra ña na ja'a ra
 ña na nduva'a sii kuuni ndo, ta na koo vii ndo
 chi'in ta'an ndo, cha'a' ña ndian chìnuni ma
 tu'un ra kùu ndo, ikan na keta ndo iti' nuu
 chi'in ma ña ndatu ndo, ta juuni ja'a ra ña
 nduva'a kuation ndo chi'in ma ndatu, ña jà'a ma
 Tati Í ra chi'in ndo ndia.

Ndioo tāchi Paulu ña na katitu'un ra tu'un Ndioo nuu ndian yüvi judíu

¹⁴ Yakan va ndyo'o yani, cha chā'a va'a ndioi kuenda ña nduva'a va'a ndian kùu ndo, ti ya'a ìyo chinituni ndo kuenda ña jàkuninaa ndo ma ndian kùu ta'an ndo, ña chìnuni. ¹⁵ Va taku nuu ma tutu i'ya, tàì uvi uni tu'uni chi'in tu'un kachin va'a, kuenda ña koto nāani ndo yi. Te'en jà'i yi kuenda ma Racha'nu Ndioo, vati maa ra kùu ra ña chà'a ra ñamani ra nui, ¹⁶ kuenda ña na jàkui tiñu nuu Jesucristu tañu ma ñivi yüvi judíu. Vati ma tiñu jà'i kùu yi ña kàtitu'in ma tu'un va'a Ndioo nuu ma ñivi yüvi judíu. Ta ikan jan, ni ku'va ndioi kuenda cha'a' na nuu ma Racha'nu Ndioo, takua kùu iin ña sòkó yo ña chàta'ani ma Racha'nu, ta na kuu na ndian íí ña jà'a ma Tati Íí Ndioo ndia.

¹⁷ Ta cha'a' ma ña va'a kùu ma ña jā'a Jesucristu kuendai, ya'a chisij, ti jàkui tiñu nuu ma Racha'nu Ndioo. ¹⁸ Vati yu'u, tüvi ni katitu'in ma ña tüvi nī nde'i, ti ma ña ni katitu'in kùu ma ña jā'a Cristu chi'in. Ta tu'un ikan ni ka'in ma nuu ndian yüvi judíu ndanu ni kuuni ma nuu chakunui, kuenda ña na kicha'a na jachi'in na tu'un Ndioo, ora taso'o na ña kà'in, ta nde'e na ma tiñu jà'i ndia. ¹⁹ Vati chi'in ndatu ña jàna'a ma seña, ta chi'in tiñu íí ña jà'a ma Tati Íí Ndioo, kua ikan jà'i yi. Ta takan kūu yi ña, kīcha'i kàtitu'in ma tu'un va'a Ndioo nuu ma ñivi ñuu Jerusalén i'ya, naja kua kùu jàkakú Ndioo ma anima na. Ta ndava nda ninii ka'nu ma nda ma yu'u ñuu ìyo ma ñu'u' Ilírico, chākunui kàtitu'in yi ndia. ²⁰ Yakan va

yu'u, nduva'a jàninì ña kàtitu'in ma tu'un ña jàkákú anima yo mamaa nuu takà'an nakoto na ma tu'un Cristu, ti tüvi kùunì katitu'in yi ma nuu cha yā'a ma ndian kùu meru yo ña cha kàtitu'un ndra yi, ta kīcha'a ndra jàkanaa ndra ma ndian chìnuni tu'un Cristu. ²¹ Vati tiá va'a ña jà'i yi takua kà'an yi te'en nuu ma tutu Ndioo:

Ma ndian takà'an kuii koto ma tu'un ra;
ndiakan kùu ma ndian ni koto yi.

Ta ma ndian takà'an kuii kuni ma tu'un ra;
ndiakan kùu ma ndian ni kutunini yi,
kàti ma tutu Ndioo.

Paulu kàtitu'un ra naja kua ni ku'un ra ñuu Roma

²² Ta cha'a' ma tiñu jà'i i'ya kùu yi ña, vaji kùunì ku'in kunde'i ndo ma nuu iyo ndo, va nī kuu yi. ²³ Va takua ma vitin cha jāchinu ndioi ma tiñu jà'i ma iti' ñu'u' ñuu i'ya. Yakan va kùuni ndioi ku'in kunde'i ndo, ma takua chàninì ja'i yi ma tatiempu niku. ²⁴ Nde'o tu kùu ya'i kunde'i ndo ma ora ni ku'in ma ñuu España. Ta ora cha yā'a ndē'i ndo ma iti' kuà'in, vaji tia tiempuni. Tajan nde'o tu kùu tindee ndo yu'u ma tichi iti', ña na kuu chaa va'i tandi'i ma ñuu nuu kuà'in. ²⁵ Va ma vitin, kuà'in ma ñuu Jerusalén, ti ndisoì ma ndatiñu ña sōkó na, kuenda ma ñivi Ndioo ña ndoyo ndakan. ²⁶ Vati ma ndian yüvi judíu, ña chìnuni ña iyo ma ñuu Macedonia ta ñuu Acaya, nākaya ta'an na xu'un', kuenda ña tachi na yi nuu ndian nda'vi, ña kùu ñivi Ndioo ña iyo ñuu Jerusalén. ²⁷ Vati iin ña va'a kùu ma

ña jā'a ma ndian yūvi judíu ikan, cha'a' ma ndian judíu ña iyo ñuu Jerusalén, va ma ña ndicha kùu yi ña tàvi ma ndian yūvi judíu ikan nuu na, cha'a' ña nī'i na tu'un va'a Ndioo nuu ndian judíu ikan. Yakan va töve ña ka'nu kùu yi kuenda na tuva tia'vi ndiko na chi'in ndatiñu a xu'un' ña kùmani nuu ma ñivi. ²⁸ Ta ora cha yā'a jāndondaa ndioi ma tiñu i'ya, ta jāya'a ndioi ma xu'un', nda'a' ma ndian ta'an yo iyo ñuu Jerusalén. Tajan ni ku'un ndioi ma ñu'u' España, ta iti' ya'a kua'anī ma iti' tikan, ni ya'i kunde'e yatī ndo. ²⁹ Ta cha ch̀to va'i ña, ma ora ni kunde'i ndo, ni chai nuu ndo chi'in kua'a' tu'un va'a Cristu kuenda ña ni ka'in yi nuu ndo, ikan na ja'íí ra ndisaa yo chi'in yi.

³⁰ Yakan va ndyo'o yanī, ndava nda chi'in sivi Racha'nu yo Jesucristu, ta ndava nda chi'in ma Tati Íí Ndioo ña ya'a kùuni ra nde'e ra ndo, j̀nini ndo ña kuta'an ndo chi'in, jin töve iyo yatin ndo ora ndè'i tundo'o ña kà'an ndo nuu Ndioo cha'i. ³¹ Na ndakan ndo nuu ma Racha'nu Ndioo, ña na jakakú ra yu'u nda'a' ma ndian tüvi ch̀nuni tu'un Cristu ña iyo ma iti' ñu'u' Judea. Ta juuni na ndakan ndo nuu ra, cha'a' ma ndatiñu ndisoi ña na ja'a ra ña na ki'in va'a ma ndian kùu ñivi Ndioo, ña iyo ma ñuu Jerusalén kuenda yi ndia. ³² Vati tu Ndioo kùuni ra, kùu tindee ra yu'u, ikan na sii kuunī. Ta kùu nindei ita'vi ma ora ni kunde'i ndo nuu iyo ndo. ³³ Ta juuni ma Racha'nu Ndioo, ra jà'a ña na koo va'a yo, na koo ra chi'in ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

16

Paulu tàchi ra saludu nuu ma ndian chìnuni ña nàkoto ra

¹ Yu'u, kàtitu'in nuu ndo kuenda ma ñata'an yo ña ya'a chìnuni ña nàni Febe. Vati yakan nduva'a tìndean ma ñivi chìnuni ña ìyo kuenda ma veñu'u ñuu Cencrea. ² Na ki'in va'a ndo kuenda ña chi'in sivi ma Racha'nu, takua ìyo yi ña ja'a ndo, cha'a' ña kùu ndo ñivi Ndioo. Ta juuni na tindee ndo ña chi'in tandi'i ma ña kumani nuan, ti nduva'a cha tìndean kua'a' ñivi, ta nda mai ndia.

³ Ta na ku'va ndo saludu kuendai nuu ma ña'a nàni Priscila, ta nuu ma ra iian, ra nàni Aquila, ti merui kùu vi chi'in ma tiñu Cristu Jesuu ndia. ⁴ Vati maa vi kùu vi ña chā'a vi vi ña na nde'e vi tundo'o cha'i, ikan na kakúi. Ta na yüvi uvaa yu'uni chà'a ma ta'vindioo nuu vi, vati ndava nda tandi'i ma ndian chìnuni ña tüvi kùu judíu chà'a yi ndia. ⁵ Ta juuni na ku'va ndo saludu kuendai nuu ma ndian chìnuni, ña kùti'vi ta'an ma ve'e vi. Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra yani ña ya'a kùuni nde'i ña nàni Epeneto. Vati rakan kùu ma ra nunuu ña chìnuni ma tu'un Cristu ma iti' ñu'u' Acaya. ⁶ Ta juuni na ku'va ndo saludu nuu ma ña'a nàni Ndiya, ti ya'aga jàtiñu ña kuenda ndo ndia. ⁷ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ndra merui Andrónico, ta Junias, ndra chūndii indukuni chi'in ma tichi vekaa, ti ndrakan ya'a ka'nu ma ña jā'a ndra kuenda ma Racha'nu Tatá yo, ta ndra ya'a iñu'u tañu tandi'i ma ndra tatun Cristu kùu ndra. Ta ji'naga ndrakan, chìnuni ma tu'un Cristu kua yu'u.

⁸ Ta juuni na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Amplia, ra kùu iin ra yani, cha'a' ña chìnuni ra tu'un Racha'nu chito'o yo Cristu ndia. ⁹ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Urbanu, ra kùu meru yo chi'in ma tiñu Cristu; ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra yani nàni Estaquis, ra ya'a kùnuni nde'i ndia. ¹⁰ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Apeles, ra ndè'e yo ña ndicha ña chìnuni va'a ra ma tu'un Cristu. Ta juuni na ku'va ndo saludu nuu ma ndian kùu ñivi ma ra nàni Aristóbulu ndia. ¹¹ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra ñui ña nàni Herodión, ta nuu ma ndian kùu ñivi ma ra nàni Narcisu, ndian chìnuni tu'un ma Racha'nu. ¹² Ta juuni na ku'va ndo saludu nuu ma ña nàni Trifena, ta Trifosa, ti ñivi jàtiñu kuenda ma Racha'nu Tatá yo kùu vi ndia. Ta na tachi ndo saludu nuu ma ña ta'an yo ña nàni Pérsida, ña nduva'a jàtiñu kuenda ma Racha'nu. ¹³ Ta na ku'va ndo saludu ma ra nàni Rufu, ra kâchin ma Racha'nu kuenda ra, ta nuu ma ma'á ra ña kùan takua kùu iin ma'á kuendai ndia. ¹⁴ Na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Asíncrito, ta Flegonte, ta Hermas, ta Patrobas, ta Hermes, ta nda nuu tandi'i inga ndian chìnuni ña ka'iin chi'in ndra. ¹⁵ Ta na ku'va ndo saludu nuu ma ra nàni Filólogo, ta nuu ma ña nàni Julia, ta nuu ma ra nàni Nereo, ta nuu ma ña ta'an ra, ta nuu ma ra nàni Olimpás, ta nda nuu tandi'i ma ndian kùu yani yo ña chìnuni ña ka'iin chi'in na ndia.

¹⁶ Ta na kaña'a ndo chi'in ta'ii'in ta'an ndo ña chìnuni, ta kunumi ndo na. Ta tandi'i ma ndian chìnuni tu'un Cristu, tàchi na saludu nuu

ndo ndia.

¹⁷ Ndyo'o yani, yu'u jàninì ña na ja'a ndo kuenda nuu ndo chi'in ma ndian kùuni tavani'i siin ndo chi'in ma tu'un ña siin kaa kua ma tu'un Ndioo ña kùtu'va ndo. Na kundachiyo ndo xiin na. ¹⁸ Vati yüvi tiñu nuu ma Racha'nu yo Jesucristu kùu ma ña jà'a na, ti ma ña jà'a na ikan kùu ma ña kùuni maa na ja'a na. Ta chi'in ma tu'un ña ya'a vita kà'an na, ta chi'in ma tu'un vii ña kà'an na, jànda'viña'a na ma ñivi vita anima. ¹⁹ Ta ndisaa ma ñivi cha chito va'a na, ña ndyo'o chinuni va'a ndo ma tu'un Ndioo. Ta cha'a' yakan kùu yi ña ya'a chisii cha'a' ndo. Vati yu'u kùunì ña na koo tu'va ma chinituni ndo, ta ja'a ndo ma ña va'a, ta yüvi ma ña tüvi va'a. ²⁰ Ta ma Racha'nu Ndioo, ra chà'a ña na koo vii anima yo, ta numini tava ra ma ndatu kui'na, ta jakanaa ra yi, ikan na tüva ja'a yi nī'iin nakuyi chata ndo. Ta ma Racha'nu yo Jesuu, na ku'va ra ma ñamani ra nuu ndo.

²¹ Ta ma ra nàni Timoteu, ra kùu merui chi'in ma tiñu jà'i, juuni tàchi ra saludu nuu ndo chi'in ma ra nàni, Luciu, Jasón, ta Sosípater, ndra kùu ñivi mai.

²² Ta nda yu'u ra nàni Terciu ña tàa ma tutu vali i'ya ña kà'an Paulu, juuni tàchì saludu nuu ndo ña na kumi ma Racha'nu ndo ndia.

²³ Ta juuni tàchi ma ra nàni Gayu saludu nuu ndo. Ta rakan chà'a ra kàvai ma nuu iyo ra. Ta juuni ma ikan chà'a ra kùti'vi ma ñivi chìnuni. Ta juuni tàchi ma ra nàni Latu ma saludu nuu ndo chi'in ma ra tesoreru ma ñuu i'ya, ta chi'in ma ra yani yo ña nàni Cuartu ma nuu ndo ndia.

²⁴ Ta ma Racha'nu yo Jesucristu, na ja'í ra ndisaa ndo. Ta takan na kuu yi. Amén.

Ma tu'un nuu ndi'inia ña kà'an Paulu ña jàka'nu ra Ndioo

²⁵ Ta na jaka'nu yo ma Racha'nu Ndioo, ra ja'a ña na koo ndaa yo, takua kà'an ma tu'un va'a ra ña kàtitu'in nuu ndo cha'a' ma Racha'nu Jesucristu. Vati ma tu'un ña chiyo xe'e chi'in ma Racha'nu Ndioo, takani cha ìyo yi ma chi'in ra nda antea ña jātuvu ra ma ñuñivi niku. ²⁶ Va vitin ma tu'un ikan cha jākoto ma Racha'nu Ndioo yi yo, cha'a' ma tutu Ndioo ña tãa ma ndra kà'an kuenda ra, ña kà'an indukuni takua kùuni ma Racha'nu Ndioo, ra endee ìyo ndito. Yakan va ma tu'un xe'e ña ìyo chi'in ma Racha'nu Ndioo i'ya niku, cha chītakuati yi tandi'i nuñu'u' ñuñivi, kuenda ña na chinuni na yi, ta jachi'in na yi.

²⁷ Ta ma Racha'nu Ndioo, ra uvanuu ña ìyo ra ya'a ch̀to ña kã'an, na jaka'nu yo ra nani kivi, ta ndisaa tiempu, kuenda ma Racha'nu Jesucristu. Ta takan na kuu yi. Amén.

Zacatepec Mixtec NT
Mixteco, Santa María Zacatepec: Zacatepec
Mixtec NT New Testament

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Santa María Zacatepec

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Sep 2022 from source
files dated 28 May 2022

55b3808f-9cd0-5da9-90f0-a96c172e0e02